

**Ritoók Emma**

**Mai idegek**

Budapest 1896  
Singer és Wolfner könyvkereskedése

---

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

---

Elektronikus változat:  
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2018  
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.  
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya  
ISBN 978-963-417-307-6 (online)  
MEK-17894

## **TARTALOM**

**Válaszúton.**

A leány.

Az asszony.

**Phyllis.**

**Csak asszony**

**Legenda.**

**Romantika.**

**Psyche.**

**Egy csomó ibolya.**

## Válaszúton.

### A leány.

#### I.

- A felesége akarok lenni! - és elszántan nézett a fiatal asszony szemébe, bár izgatottság és sírás fojtogatta torkát.

- Nilla, ne légy szentimentális; nem vagy ahoz sem elég szép, sem elég rút. Lehetsz vidám, mert a szemed nyílt, durcás, - mert az ajkaid szép metszésűek; ha éppen jó napod van, szeszélyes is lehetsz, - csak bánatos, vagy megadó soha!

Nilla haragosan rágcsálta egy vörös szegfű szárát.

- Kegyetlen vagy tante! Nekem az életem boldogságáról van szó, s te esztétikai leckéket adsz.

Felugrott az apró bambuszszeletről, s hirtelen mozdulatára leesett az asztalról egy kis virágtartó.

- Látod, milyen gyerekes vagy, mindent leversz magad körül.

- Ezt az ostoba kis vázát sajnálod, de engem...

Ajkai vonaglottak, mintegy kis gyermeké sírás előtt, s aztán elkezdett zokogni.

A fiatal asszony maga mellé vonta a pamlagra és átölelte. Mint régen, mikor még egy eltört játékszer vagy rosszul sikerült angol feladat miatt vigasztalta, elkezdte simogatni ruganyos, fekete haját, melyet szinte irigyelt, annyira illett a divathoz.

- Baba, baba! Hát ennyire vagyunk?

A sötétsárga lámpa-ernyő gyöngéden megtörte a világítást, s a meleg fényben a fiatal asszony szőke haja szinte vörösesen ragyogott; ajkai körül félig cinikus, félig bánatos mosolylyal nézte a babát s várta, míg újra megnyugszik. Már nem zokogott, de fejét sem emelte fel; jól esett a puha selyembe temetni arcát, s halk suhogása füle mellett megnyugtatóan hatott kedélyére, melyet a heves beszélgetés felzaklatott.

A beállott csendben apró nesz támadt itt is - ott is; majd a lámpa sercent fel, majd a tűz pattant egyet-egyet. A másik szobából egy óra halk ketyegése hangzott be ritmikusán. A bronz-díszek ragyogtak, a világos majolikavázák elmosódottan emelkedtek ki egy sötét perzsaszőnyeg háttéréből, csak egy velencei üveg-pohár ragyogott szivárványosan a harmonikus színek között s egy porcellán mandarin még mindig bólingatott komikus fejével az asztalkán, melyet Nilla az elébb meglökött. - A csend, a mely oly édes a szenvedő lelkének, nyugalmas melegét kiterjesztette feléjük.

De Rádaynét izgatta ez a nyugalom, a mint a halkan pihegő gyermekfejet nézte ölében. Biztosan el fog késni a színházból, - még át is kell öltöznie, - s Nillával még semmit sem végzett. Egy határozott mozdulattal felemelte a leány fejét, s kisírt arcocskáját magához fordította.

- Nilla, hát tudod te, mi az a boldogság?

A leány szemei felragyogtak. Ha ezt az asszonyt, kinek a legfeltűnőbb ruhái, legjobb vágású tennisz-cipői, legszebb fogata, legkihívóbb modora és legbecsületesebb lelke volt a főváros divathölgyei között, ha ezt az asszonyt a maga részére tudná hódítani, nyert ügye lenne.

Kipirult arcát odaszorította elefántcsontszínű arcbőréhez és a remény boldog remegésével, halk hangon, mintha félne, hogy megtörik a varázs, suttogetta:

- Édes, édes Dóra!

De a varázs már meg volt törve, s a mint mohón nézett a fiatal asszony szemébe, csak hideg csillogást látott abban, mely versenyzett a velencei kristályéval - és Nilla tudta, hogy minden reménye hiába való volt.

- Nézz körül, ez a boldogság! Egy szép szőnyeg, a mely éppen a szobádba illik, egy aquarelle, mely betölt egy üres helyet szalonod falán, a legcsodásabb rózsák tél közepén, egy japáni vázában, mely hibátlan s unikum a maga nemében; a színek összhangzata, mi idegeidet megnyugtatja, s a legujabb illatszer, a mi idegeidet felizgatja. Latkóczyt is csak azért szereted, mert eredeti és szellemileg a mi légkörünkbe való ember... Ne szólj közbe, lelkem, hiszen bántja a szemed, ha rútat látsz s összerezzensz, mint valami éles fájdalomtól, egy disszonáns hangra. Gyűlölöd az utánzatot, mert egy fokkal élesebben ragyog, s ki nem állhatod a sablont, mert enervál. Nem fog-e titkos gyönyörűség el, ha egy darab régi csipkét látsz, melynek sárgás színébe talán egy pár emberi szem örökre odatemette fényét? Remélem, hogy elég költői vagyok, édes kis borzas bogaram?

Nevetni akart, de nem tudott, a mint kis hugának arcába nézett. Egy bűneiért vezeklő kétségbeesett könnyölgése volt abban. Hogy olvasott ez az asszony a lelkében! Meglátta azt a harcot, melyet legnehezebben vívott ki önmagával: a lemondást a szépről, a mi a szegénységgel jár.

- El tudnál menni vidékre lakni - folytatta az asszony kegyetlenül, - ha visszavonulhatnál; de ízléstelenül öltözött asszonyok között cselédekről pletykálni, sokkal nehezebb - talán kiséper-néd a szobád, ha senki sem látja, de egy félretört sarku cipő, - igen, egy cúgos cipő tönkre fogja tenni nyugalmaidat. Rántott levest szívesen eszel, de beteggé fog tenni, ha egy mireny-zöldre festett ebédlőben egy torzutánzatú ó-német fenyőfa-szekrényvel szemben kell ülnöd. Minden kicsinyes ostobaság tízszer úgy fog bántani, mint más szegény asszonyt, a ki ebben a környezetben született, s idegeiden át be fogja magát lopni a szívedbe. A boldogság elmorzsolódik a mindennapi barna kenyérrel, de a neurasthenia csak növekszik. S ki tudja, ha kezded fehérséget s körmeid rózsaszínét tönkre teszi a munka, nem fog-e férjed...

Rádayné annyira elragadtatta magát túlzó ékesszólásában, hogy nem vette észre mennyire túlment a határon, s hogy abban a szenvedélyes leánylélekben vad visszahatást keltett.

- Nem igaz! - kiáltott fel, kirántva kezét az asszonyéból. - Nem hiszem, nem hiszem! Sívár külsőségekről beszélsz, de én nemcsak arra gondolok. Nem egyedül megyek én oda, hanem vele!

Ez a csodálatos higgadt asszony meg se rezzent, s közbe megjegyezte magában, hogy a szenvedélyesség rontja az arc üdeségét.

- Nem ismered az életet, - felelt nyugodtan - én pedig már átmentem a „szegénység iskoláján”, a miről valamelyik regényedben bizonyosan olvastál. Ismerem a vacsoranélküli esték poézisát és a fogytán levő petroleum szagát. És ne hidd, hogy ma az a regényes vágyás valami sejtett ismeretlen boldogság után - a gazdaság únottsága - bántana. Átestem az első szerelem képtelen ábrándjain is, és hidd el, nem bántam meg, hogy ábrándok maradtak. Csak azt mondhatom újra, hogy nem ismered az életet.

- És te mondd ezt nekem! Én ismerjem az életet, a ki elől örökösen rejtegetitek az igazat, a kinek egy külön világot teremtetek beszédben s könyvben egyaránt - egy külön leányoknak való világot, mely nem azonos az asszonyokéval. Most már tudatlanul, bekötött szemmel belelőknétek a ti világotokba és csodálkoztok, hogy nem látok! De nem is akarom megismerni azt a világot, - jó nekem a magamé a hol az emberek nem okoskodnak, hanem szeretnek.

- Szó-beszéd - felelt kissé ingerülten Rádayné. - A tény az, hogy ezer forint évi jövedelemből te meg nem élhetsz. Ha hibát követtünk el, mikor a gazdagság túlfinomultságában neveltünk,

a nélkül, hogy az anyagi alapot biztosíthatnánk egész életedre, - hibánk az egész modern középosztály bűne. De most már következeteseknek kell lennünk. Csak gazdagon mehetsz férjhez.

Rádayné többes számban beszélt, holott a felelősség egészen ő rajta volt. A Nilla apja, felesége halála után, teljesen reá, sógornéjára bízta a kis leány nevelését, magának csak a bon-bon hordás kötelességét tartva fenn.

Kissé kietlennek is találta otthonát az öreg nevelőnők társaságában, mióta egy üde asszony vonzóereje nem kötötte többé le. S bár nem volt éppen nagy világfi, ez az érdekes, korán öszülő, fiatal özvegy - ki még most is sok bakfis-leány ideálja volt, - százféle szórakozást talált, ha egyszer kilépett irodájából, melynek jövedelmét fényes háztartása tökéletesen elvitte.

Rádayné pedig valósággal szenvedélyes sportot űzött kis huga neveléséből, hogy a maga eszméi szerint tökéletessé tegye. S ime, most a leány első szerelme, határozott fellépése, makacs ragaszkodása keresztül húzta összes számításait.

- Nilla, kedvesem, légy okos!

- Nem, nem akarok okos lenni.

Rádayné vállat vont: - Nos akkor jó éjt! Ne kísérv ki, az arcod ki van sírva, és a hideg elrontaná a bőrödet.

Mire hazaért, már kész volt tervével. Nillát el kell vinni Olaszországba; ezáltal végét szakítják a gyakori találkozásoknak, s a sok új benyomás, mely lelkére hatni fog, elmossa ezt a szerelmet szívéből.

Nilla ezalatt magában ült kis szobájában. Nem sírt; kissé előre hajolva nézett maga elé, mintha a szőnyeg egy rajzán akadt volna meg szeme. De lelkileg egy idegen, s mégis oly ismerős kis lakásban volt, melyet annyiszor berendezett, oly szeretetteljesen kiszépített magának, valahányszor jövőjére gondolt. Két kis szoba, fehér ablakfüggönyök, virágok az ablakban, virágok a kertben, napsugár kint és bent, két sötét szem kutató tekintete... aztán még soká nézett előre hajolva a szőnyegnek ugyanarra a kockájára, de most már határozottan mosolygott - a fiatalság boldog, örkbizalmu mosolyával.

## II.

Nilla és Latkóczy hihetőleg valamelyik bálban ismerkedtek meg, de a leány akkor nem adott többet rá, mint akármelyik jószabásu frakk viselőjére, a fiatal ember pedig félig blazirtságból, félig divatból Rádaynét mulattatta, s leányokkal nem foglalkozott.

Csak akkor tűnt fel neki először, mikor az őszi képtárlat megnyitásáról hazakisérte őket. A leány, - ki egy pompás fogatban ülő híres színésznőt látott elrobogni - felkiáltott: Sok jövedelmük lehet ezeknek a színésznőknek, hogy ilyen fogatot tarthatnak.

Latkóczy nyugodtan felelt, kissé fölhúzva szemöldeit: - Hiszen nem az övé az, hanem a Lánszky grófé.

- Úgy? Hát rokona a gróf neki?

Latkóczy kérdő pillantással nézett fel a leány másik oldalán haladó Rádaynéra, de az meg egy kirakat szemlélésébe merült el.

Latkóczy azt gondolta, hogy ez a leány bizonyosan a naivságával akar eredeti lenni, mert lehetetlennek tartotta, hogy a Rádayné huga valósággal az legyen. S miután csodálatosnak találta, hogy egy leány naivságot tessen, mikor a többi társa mind az ellenkezőjét fitogtatja, elkezdett vele foglalkozni, mint érdekes problémával.

Mert Latkóczy író volt, s egyelőre mindent problémának nézett, melynek a megfejtése reá vár. Eddig ugyan még néhány naturalista beszélt kivéve, csak egy pár rövid két strófás költeményt írt, melyeknek élesen gúnyos pointeje erősen belekötött a világrendbe.

Valami sajátságosan érzékeny, örök rezgésű idegrendszerrel megáldva, fiatalon vetődött a fővárosba apja falusi paplakából. Az átmenet nélküli életváltozásban egyrészt a mi szépet vagy élvezettest új környezete nyújtott, kifinomította érzékenységet s követelőbbé tette az élet javai iránt, melyet nem érhetett el, másrészt a bölcsészet tanulása, mely eddig nem ismert ellentétekre vezette, növelte természetének elégtelenségét, s a legszélsőbb szkepticizmusba vitte. Kiterjesztette ezt minden kérdés megítélésére, férfiakra s nőkre egyaránt, A mellett jó ízlése megkívánta a szellemes társaságot, azt a finom vagy eredeti társalgást, melyet jól nevelt nők körében talált, s eltúrta miatta a környezet gyengébb elemeinek közepszerűségét, melyet önmagában gyűlölt.

Bár különös rapszodisztikus ékesszólásával mindent túlzásba vitt, mint eredeti embert szerettek a társaságban.

Mióta Nillát választotta ki tanulmánytárgyául, lassankint elmaradt többi ismerőseitől, s főleg az ő körükben időzött; a mi nem is volt csoda, mert a leány nemcsak érdekes, hanem bájos kis tanulmány volt, s Latkóczy kénytelen volt meggyőződni, hogy kedves tudatlansága és járatlansága, a legőszintébb tüneménye e mindentudó társadalomnak.

Rádayné talán csak különcségből, - hogy természetük ellentétességét jobban kiemelje, - vagy múltó divatból, melyet az arisztokrácia kapott fel - vigyázott annyira huga ártatlan világnézetének fentartására.

Mikor Nilla serdülő leánykorában nem értette meg többé egykori társnőit, s a kit legjobban szeretett köztük, Skriván Ettát is elhagyta, - egészen az imádott s még oly fiatal „Dóra tante” befolyása alá került; és ez a fiatal asszony, kinek szabad ész- és szójárásáról egész legendák keringtek, soha egy kétértelmű szót nem ejtett ki huga előtt.

Nilla pedig megtette azt a merészséget, hogy felvette a harcot Latkóczy pesszimizmusa ellen, a legbájosabb tudatlansággal, s rendíthetetlen hittel a saját eddigi tanulmányaiban.

- Latkóczy, maga csak divatból kacérkodik ezekkel a pesszimista eszmékkel, - ingerkedett vele.

- Kérem, ne beszéljen pesszimizmusról, mikor Schopenhauert csak hírből, Buddhát pedig a történelmi kézikönyvből ismeri. Akár csak irodalomról beszélne, holott soha sem olvasta a naturalistákat.

- És ezt maga mondja, az egyéni világnézet apostola! Mit nekem Buddha és Schopenhauer, lehet, hogy többet ér nála egy favágó-filozófia.

Latkóczy nevetett, de hízelgett hiúságának, hogy Nilla átveszi az ő eszméit, s öntudatlanul azokat a fegyvereket használja ellene, melyeket tőle sajátított el. A mint egyénisége a leány egyéniségét fokoztató befolyásolta, úgy növekedett érdeklődése is iránta. Nem vette észre, hogy az átváltoztatás kölcsönös, s egy ideálisabb lény társasága, ideálistábbá teszi őt is.

Csak azt érezte, hogy mily kellemesen hat érzékeny idegeire az a sajátságos finom légkör, mely a leányt körülvette, az a barátságos, ízléses szalon, melyben a női alakok két szélsősége: Nilla és Rádayné oly otthonosan mozogtak. Micsoda édes nyugalom volt ez a nappali kenyérküzdelem után, a füstös, lármás Szerviták ebédlője s hónapos szobája rideg hétköznapiasága

között! Igen, úgy érezte, mintha ellenállása lágyulna Nillával szemben, nem annyira érvei, mint kedvessége előtt, s ha szeme felragyogott, azt hívén, hogy valami vitában legyőzte Latkóczyt, a férfi sajnált visszavágni egy éles szóval.

Skrivánéknál egy öt órai tea alkalmával, megúnták az Etta fecsegését, s egy kis sarokba ültek ketten, nagy délinövények közé. Latkóczy különösen világfájdalmas hangulatban volt, úgy hogy Nilla végre kifakadt:

- De hiszen magával nem érdemes vitatkozni! Magának nincsenek elvei, csak hangulatai, maga nem egy önálló egyén, hanem egy nagy-nagy buborék, a melyik szívárványos, míg a nap belesüt, - de tulajdonképpen csak egy darab szappan.

A szeme csintalanul nevetett, hogy enyhítse szavai hatását; egy nagy pálma levelét arca elé húzta s mint egy zöld rácson, gyerekes kacérsággal nézett át rajta a fiatal emberre.

Az pedig nem felelt, csak lehajolt s szenvedélyesen csókolni kezdte a pálmaágat tartó kezét.

- Az Istenért!... - a szó megakadt a Nilla torkán, mintha a szívdobogása nem hagyta volna tovább beszélni.

- Örülten szeretlek, édes napom! A férfi tekintete az övét kereste, de az ijedten siklott el a társaság felé.

- Menjen most el mellőlem, - suttogta a leány könyörögve és Latkóczy engedelmeskedett.

Nilla abban a percben, mikor a vallomást meghallotta, tudatára ébredt saját szerelmének is, de oly végtelenül zavart volt, hogy nem tudott volna vele szemben uralkodni könnyein - vagy mosolyán. Ijedten s csodálkozva önmaga felett, remegő ajkakkal ült ott tovább, csak lassan jött magához, a mint a nevetés és zaj fokozottabb lett a szobában, s szinte megdöbbenve nézett körül.

Latkóczy ezalatt már az utcán rohant végig s a levegőben hadonászva botjával, félhangon ismételtette: - Édes, édes napom!

Rádayné eleinte nem igen féltette Nillát Latkóczytól. Hány ilyen állás és pénz nélküli fiatal ember jár leányos házakhoz, a kik jó táncosok vagy ügyes csevegők, s mulattatják a leányokat, míg a számbavehető udvarló megjelen.

De végre mégis aggasztani kezdte az a bizalmasság, mely a két fiatal lény közt napról-napra növekedett. - Az ördög nem alszik - gondolá, - s ez a fiú egy komoly házassulandót sem enged a Nilla közelébe jutni.

Egyszer, késő ősszel, mikor már karácsonyi bevásárlásaikat tették s az enyhe, napos délelőttön még egyszer végig kocsiztak a Stefánia-ut kopasz fái között, - felhozta:

- Nem úntad még meg ezt a Latkóczyt örökös új eszméivel?

- Nem Dóra, mi szeretjük egymást, - felelt Nilla oly nyíltan, olyan ragyogó szemekkel s elpiruló arccal, hogy nem lehetett félre érteni.

- Nilla, az Istenért, mit akarsz?

- A felesége akarok lenni!

### III.

Latkóczy belátta szerelme képtelenségét. Ezt az elkényeztetett virágot akarja ő az otthonába vinni, - s milyen otthonba! Legjobb esetben egy tanári állásra számíthatott valamelyik vidéki városban és sokkal jobban ismerte ezt az életet, semhogy illuziókkal áltatta volna magát, hogy az Nillát kielégítheti.

A mellett saját magát is sajnálta; keserves volt a lemondás a fővárosról, egész jövőjéről, hogy filiszterek között éljen, kik keresztet vetnének elvei hallatára. De ha ő rá gondolt, a ki csakugyan napja volt, pesszimista kedélyének, minden lemondást inkább elfogadott, semhogy a leányt elveszítse; sőt néha, mikor Nillával beszélt jövőjéről, kényszerítette képzeletét, hogy a legszebb színekkel fesse ki azt, vad vitára szállva saját józan eszével.

Azután Nilla elutazott Olaszországba Rádaynéval, ki feláldozta a kezdődő szezon-életet, csakhogy kis hugát a fenyegető veszélytől megmentse. Nilla pedig boldogan élvezett, és nem is tett szemrehányást magának ezért.

Ha együtt volnánk itt, - gondolta százszor és élénken elképzelte, hogy mit mondana minderre Latkóczy, az ő sajátságos nyers modorával s mély érzésével, és minden új benyomását gondolataiban ő hozzá kötven, úgy érezte, mintha szerelme csak nőne a távolban.

Mikor hazajöttek, farsang közepén, a legelső bálban újra találkoztak.

Egy keringő ritmikusan lejtő fordulásai közben, remény és kétség között, szaggatott hangon kérdezte Latkóczy táncosnájától.

- Nem felejtett el?

- Nem, László.

- Mit fogunk tenni?

- Várni fogok, - felelt a lány, és hűséges tekintete belemélyedt a férfi szemébe.

Azután soká nem találkoztak. Latkóczy sokkal büszkébb volt, semhogy a család akarata ellenére oda tolakodjék, Nilla pedig sokkal egyenesebb jellemű, semhogy titokban találkozzék vagy levelezzen vele.

Igy hát csak vártak...

A hirtelen beköszöntött májusi forróság kiséperte a fővárost s az előkelő társaság hamarabb kezdte el a nyaralást, mint máskor.

Husztiek egyelőre nyaralót béreltek nem messze a fővárostól, egy ujonnan ültetett park közepén, a hol egy teljes nyílásban levő orgonasövény elragadta Nillát. Egy néhány görcsös törzsű világoszöld vén akácfa és egy pompás tenniszter voltak még a nyaraló előnyei a többiek felett, és miután Rádayné megszokott udvarától körülvéve bevonult, sokat beszéltek róla a vidék papnéi és jegyzőkisasszonyai körében.

Nillát pedig elhalmozták mulatsággal. Soha annyi udvarlója nem volt, mint most, és ő igaz fiatalos kedélyvel élvezett, szinte csodálkozva, hogy a várás ilyen könnyű.

Nem mintha hűtelen lett volna első szerelméhez, és hacsak ideje volt rá, mindig gondolt is Latkóczyra. De oly jól esett ez a sok vidám kirándulás, futkározás a tennisz közben, míg lélekzetük elakad s szemük villámlik a küzdelemben; nevetni, ha a nap nevet, és nevetni, ha az ég sír s fáradt fejjel aludni éjjel, álom nélkül.

Jól esett neki, hogy senki sem emlegeti szerelmét, hogy szemrehányást nem hall, s nem kényszerítik a férjhezmenetelre, bár tudta, hogy nénje nagyon is jó szemmel nézi a Frank báró udvarlását. Milyen édes volt gondolkozás, felelősség nélkül vidám lélekkel várni, míg fiatalsága egész teljességével élvezhette az életet.

Csak Frank báró sokallta már a várakozást. Mélységesen szerette ezt a fiatal, üde teremtetést, a ki egy cseppet sem hasonlított a többi jukker-lányokhoz, s mégis olyan eredeti, csaknem kihívó volt fiatalsága bája által, mint azok az erőszakolt vidámság s gondtalanság minden művészetével.

De soha sem beszélhetett komolyan vele; egy tréfa, mely mindig készen volt ajkain, elütötte a komoly vallomást, és most is egész elkeseredetten sétált mellette a zöldülő búzavetés közt a keskeny úton, - egyedül vele, - s minden erejét összeszedte, hogy el ne szalassza ezt az alkalmat, melyet a Rádayné ügyes eltűnése valamelyik keresztútnál játszott kezére.

- Nilla, engedje meg, hogy egy komoly szót szólhassak.

- Nem báró, gyűlölöm a komolyságot, csak nevetni szeretek, - felelt a leány egy kis könnyörgéssel tekintetében.

- Azt tapasztalom, - felelt Frank megsértődve.

Nilla megállt egy cseresznyefa alatt a vetés szélén, s hogy másra terelje a beszédet, verni kezdte az alig piruló gyümölcsöt napernyőjével.

- Még nem érett - szólt színlelt könnyedséggel, míg magában remegett, nehogy alkalmat adjon a báró szerelmi vallomásának kitörésére; tudta, hogy felelete csak visszautasító lehet, s érezte, hogy sajnálta volna ennek az embernek a barátságát is elveszíteni, ha már szerelmét nem viszonzhatta.

- Mikor megérik, meg fog hallgatni? - kérdezte, mohón keresve a fiatal leány tekintetét.

Nilla egy erélyes mozdulattal hirtelen kinyitotta napernyőjét és éles gyerekhangján elkezdett énekelni: „Mikor az a fecske madár visszaszáll”... akkor vette észre, hogy rosszul idézett, s hirtelen elfordult.

Tíz lépésre tőle Latkóczy állott.

Abban a pillanatban mindketten egy örült szívdobbanást éreztek, mindkettőnek ugyanaz az érzés a fejébe hajtotta a vért, - a másik percben Nilla már kifogástalanul mutatta be egymásnak a két férfit.

- Az író? - kérdezte Frank udvariasan, a Latkóczy nevét hallva, magában dühöngve a váratlan jövevény ellen.

- Igen, és régi jó barátunk - felelt helyette Nilla.

Megindultak a keskeny úton, a hol vagy a bárónak, vagy Latkóczynak kellett hátramaradni. A leány tapintata észrevette a ferde helyzetet, s igyekezett beszélgetni, míg a két férfi hallgatott.

- Nézzék csak, valami kéklik ott a vetés közt, csak tán nem búzavirág ilyen korán! Oh, kérem Frank, nézze meg!

A báró boldogan futott el küldetésében, míg Nilla Latkóczyhoz fordult:

- László, hogy jön ide?

- A nővéremnél vagyok Duna-Örsön.

- Mi meg ott lakunk abban a villában.

- Tudom, azért jöttem ide, hogy magát lássam, egyetlenem.

- Csitt!

- Nilla!

- Holnap este hat órakor legyen itt a cseresznyefa alatt.

A báró sajnálattal jelentette, hogy nem találta meg a búzavirágot.

- Holnap hat órakor végre megint beszélhetek vele, - gondolta Latkóczy boldogan.

- Holnap hat órakor eldől a sorsom - gondolta Nilla. Határoznia kellett visszavonhatatlanul - saját magától - nemcsak szóval, hanem tettel is, - a könnyen befolyásolható jellemek kemény próbaköve ez - és Nilla megdöbbsent önmaga felett, hogy egy percig is habozhatott. Egész este valami sajátságos lelkiismeretfurdalást érzett.

Nem lett volna szabad a bárót ennyire sem feljogosítania, meg kellett volna mondani neki az igazat, hogy már mást szeret, s ne gondoljon reá, ezt belátta. De másrészt annyira sajnálta elveszíteni ezt a vidám, gyöngéd barátot, és szinte árulásnak, hálátlanságnak tűnt fel környezete szíves, elnéző magatartása iránt, hogy ő vegye fel újból a harcot.

- Nilla, alszol? - kérdezte a belépő Rádayné.

- Nem, Dóra, - csak hamar mondd, a mit akarsz, mert álmos vagyok.

- A báró mondta, hogy Latkóczy itt van. Mit akar?

- Engem akart látni, - felelt a leány régi erélyének felébredésével az ellenséges hangra.

- Nilla vigyázz! A báró nem sejt semmit.

- Éppen azért akarom megmondani neki a valót.

- Abból semmi sem lesz? Holnap pakolunk s holnapután utazunk a Skrivánék birtokára, látogatóba.

- Oh Dóra, nem! Kérlek!

Rádayné lehajtotta fejét a Nilláé mellé a párnára: szőke hajának arany színű szálai közé vegyültek a leány fekete göndör hajának.

- Nilla, édes kis büszkeségem, ne akarj te mindenáron szegény asszony lenni.

- Oh Dóra, nem lehetek szószegő.

Rádayné felugrott: - Tudd meg hát, hogy soha, bármit kellene tennem, nem fogom megengedni, hogy a Latkóczy felesége légy! Jó éjt!

#### IV.

- Nilla, Nilla! - ujjongott Latkóczy, a feléje futó leányalakot meglátva. Már azt hittem, el sem jön.

- Itt vagyok - felelt a futástól pihegve s mindkét kezét elébe nyújtotta. - Itt vagyok, a tennisztől szöktem, alig tudtam...

- Én drágám!

- Nem, nem László! Nagyon komoly, fontos beszédem van magával. Holnap el akarnak innen vinni, hogy soha többé ne lássuk egymást.

- Nilla, már megint...

- Frank megemlítette Dórának, hogy magával találkoztunk, borzasztóan haragudott.

- Mit tegyünk?

- Egész éjjel azon gondolkoztam, és végre azt találtam ki, hogy magának meg kell engem szöktetni.

- Nilla! Micsoda örült, regényes gondolat.

A leány kirántotta kezét a férfiéből:

- Gondoljon ki okosabbat, - felelt hevesen. - Holnap tíz órakor indul a vonat és én nem tehetek semmit... semmit ellene.

Mindketten elhallgattak. Latkóczy keservesen érezte, hogy nincs egyetlen hasznavehető gondolata sem, de azt is érezte, hogy képtelenebb volna a lemondásra, mint valaha.

- Ugy-e nőietlen, a mit mondtam, - kezdte Nilla oly halkán, hogy Latkóczynak közelebb kellett hajolnia hozzá, hogy megértse szavait.

- Azért mondtam ki olyan hirtelen, hogy hamarább túl essem rajta. De látja, azt gondoltam, hogyha elvinne engem a nővérehez ma este, a többiek tudtán kívül... a nővére bizonyosan jó asszony, elfogadna addig... reggel megüzennék apának, hogy mi történt, és ha látnák, hogy mindenre képes vagyok magáért... Oh László, - kiáltott egyszerre szenvedélyesen - nem bírok egyedül küzdeni! Mindent elkövetnek, hogy feledjek; ha látná, mennyi ezer apróság foglal el naponta, - utoljára még arra sem marad időm, hogy szemrehányást tegyek magamnak, könnyelmű életemért.

- Igaza van Nilla, belátom.

- S aztán, ugy-e nincs semmi rossz, igazi rossz a tervemben?

- Nincs benne semmi, - felelt Latkóczy gyáván, és érezte, hogy az ellenkezőt kellett volna mondania.

A messze zöld vetés körülöttük meg se ringott, nem is rezdült a teljes szélcsendben; a lemenő nap tüzes sugárvénei az égbolt aljáról fejük felé egész a zenitig fellángoltak, vörös visszfényt vetve izgatott arcukra.

- Mennem kell - suttogta Nilla és fejét a férfi vállára hajtotta; kalapja kissé hátracsúszott, s csak homlokát érték a László szenvedélyes csókjai.

- Ma tizenegy óra után várom, az erkélyes szobánál szólítson nevemen - szólott Nilla s a másik percben már elfutott.

- Micsoda örült terv - gondolta Latkóczy a leány után nézve, - örült és romantikus. De mit tegyek? Még meggondolásra sincs időm.

Nilla ezalatt már messze járt. Széles, fodros kalapja mint egy nagy fehér pillangó libegett ritmikusan futó léptei szerint.

- Hogy megváltozott, de, oh szegény szívem, mennyire megszépült! És hátra sem néz! - gondolta a szerelem önzésével, mely a gyöngédség annyi jelét elfeledte, hogy a legkisebb mulasztás miatt gyötörje önmagát.

## V.

Nilla nyugodtan rakosgatott egy kis bőröndbe. Az elcsendesedett nagy házban halkán suhogott pongyolájának uszálya, a mint a szőnyegen ide s tova jött-ment.

- Mit is vigyek? Hiszen csak rövid időre kell - gondolá, de mégis nem mehetek úgy hozzá, mint Dunbar Fanny - és elmosolyodott.

Apró kis szekrényeit nyitogatta, egy rizsporos email-dobozkát leborított a földre.

- Ez is Olaszországból való; - le akart hajolni utána, de oly fáradtnak érezte magát, hogy csak ott hagyta s leült egy nagy karosszékre.

- Milyen furcsa, hogy most mindig Olaszország jár az eszemben, - szólalt meg hirtelen hangosan egy kis idő múlva, és felnézett; aztán feje újra félrebillent s félkeze lecsúszott a szék karjáról.

Egyszerre mintha a nevén szólították volna. Felriadt s egy pillanatig kérdő, ijedt tekintettel nézett körül.

- Nilla! - hangzott újra.

- Ez a László hangja! - gyorsan eloltotta a lámpát, s a sötétben tapogatózva, izgatottságában alig tudta kinyitni az ajtót, aztán lefutott a lépcsőkön.

- Gyorsan, - szólt a férfi, megragadva a Nilla kezét s végigszaladtak a parkon, mint két gyerek, a ki a lecke elől szökik. Annyira siettek s oly izgatottak voltak, hogy eszükbe sem jutott lépésük horderejét mérlegelni.

Csak mikor felsegítette a könnyű kocsira, szólalt meg László:

- Nilla, maga ilyen könnyen van öltözve?

- Igaz, elfelejtettem átöltözni... meg a táskámat is! Oh én ügyetlen, azt hiszem, elaludtam. Nem baj, adj ide a kabátja felét.

László az egészet oda akarta adni, s ezen egy kicsit vitáztak. Nilla fáradt volt, s fejét a férfi karjához támasztotta, míg a kis ló magától nyugodtan ügetett előre a síma országúton.

- Olyan enyhe az éj különben is - suttogta Nilla, mintegy feleletül előbbi vitájukra.

A hold egy sápadt szelete most kezdett feljönni és halvány fény terült el az úton s a szántóföldeken; egy kis zápor lehetett elébb, mert az út kissé nedves volt, és sötétszürke porában mint két hosszú fehér szallag futott utánuk a kerekek nyoma, mintegy összekötve régi s új otthonát. A csillagok még fényesebben ragyogtak, mint valami szép leányszemek egy kis könnyű sírás után, s egy-egy báránnyel, amint végig futott a holdon, könnyű árny suhant el kocsijuk előtt keresztbe.

- Nilla! - sugta a férfi.

- László!

Mily messze el lehetett látni, gondolta Latkóczy - még messzebb mint nappal ebben a kékesbe játszó tejszerű világításban. De nem szólt, nehogy ezt az édes, varázsos csöndet megtörje. Ebben a bágyadt, enyhe fényben, mint valami csodás álomországban haladt tovább kocsijuk... ők voltak ketten egyedül az egész világban.

- László!

- Nilla!

A kis kertajtóban várta őket a Latkóczy nővére.

- Isten hozott új otthonodba, - mondta barátságosan s megölelte a fiatal leányt; aztán bementek. A szobaajtónál László megfogta a leány kezét:

- Isten áldja, kedvesem!

- Már megy? - kérdezte Nilla, szorongó idegenszerű érzéssel szívében.

- Mennem kell, egyetlenem, tudja, hogy nem maradhatok... Isten áldja, Isten áldja - és csak a kezét szorongatta, de nem csókolta meg.

Bent a szobában egy gyertya égett, két kis zöld rácsos ágyban három gyermek feküdt, a negyedik a bölcsőben; apró cipők voltak végigrakva az ajtó mellett - egy egész hosszú sor.

Nilla egy pillanatig megállt az ajtófélnél. Úgy érezte, mintha eltévedt volna, ebbe az idegen lakásba lépve be.

Milyen lehangoló, ellentét volt a mámoros, hangulatos éj után ez a prózai, kissé nehéz levegőjű szoba, melynek csöndjében a négy gyermek pihegése tisztán megkülönböztethetően hangzott.

- Nem ébresztjük fel a gyerekeket? - kérdezte a leány.

- Oh nem! Gyermekealom mély. Három fiu közöttük - tette hozzá az asszony kissé büszkén.

Nilla fáradtan rogyott le egy székre.

- Nem akarnál lefeküdni? - kérdezte az asszony.

- Oh ne még! felelt hirtelen, sajátos ijedtséggel gondolva arra, hogy egy idegen lakásban aludjék. Az asszony leült s elkezdte az asztalon levő fehérneműt javíthatni.

- Máskor jókorabb szoktunk lefeküdni, de ma titeket vártalak.

Megint csend állt be; jóformán nem tudtak egymással mit beszélni.

- A férjem nincs itthon; László bizonyosan mondta is.

- Nem, nem mondta...

- Bizony sok bajjal jár ez a négy gyerek, de hál' Istennek legalább egészségesek és most a férjemnek kilátása is van rá, hogy jobb ekléziát kap. Százhusz forinttal több fizetés sokat tesz, no meg a fa és búzakonvenció.

Nilla elpirulva nézett végig csipkés pongyoláján.

- Igen, százhusz forint sokat tesz, - ismételte gépiesen.

Valami sajátos hidegség lopózott szívébe, mely a poétikus éj hatása alatt az elébb még telve volt a szerelem vágyával, édes boldogsággal. Csupa disszonancia lett ebből, a mint összefolyt az otthoniatlanság az idegenszerűség nyomasztó érzésével. Lassankint minden tagjába elterjedt ez a hidegség s Nilla összerázkódott.

- Fázol?

- Igen, egy kicsit. Jó volna egy csésze tea. - Maga is megijedt, a mint kimondta kívánságát.

- A konyhában már nincs ugyan tűz, de spirituszon forralhatunk. Nyulj be lelkem abba a szekrénybe, míg ezt a szálát elvarrom, ott az üveg.

Nilla kinyitotta a zöld függönyös kis szekrény ajtaját - egy nagy légy döngve csapódott ki belőle a gyertyaláng felé s a mint benyult, valami olajos hideg tárgy akadt a kezébe. Visszarándult.

- Nem jobbra, - az a petróleum. Ott van baloldalt.

- Nem találom - sutogta Nilla kétségbeesett megadással: bár soha ki ne mondta volna ezt a szerencsétlen kívánságot.

Az asszony felállt és szíves készséggel kezdett mindent elkészíteni. A szesz alig akart meggyulni, s a végtelennek látszó idő alatt, míg a víz felforrt, Nilla elnézte a gyertya sárga fényében s a szesz kékesen váltakozó világánál ezt az erőteljes barna asszonyt, a ki úgy hasonlított fivéréhez, - de mily durva volt a bőre, milyen gondozatlanok a kezei; a sötétkék kartonruha sima gallérjából kilátszott izmos, leégett nyaka, s szemei körül kékes árny volt - talán csak az álmodástól.

És mily fáradt volt ő maga is! Néha egészen összekuszálódtak gondolatai, s azt hitte, hogy álmodik azokról a kis barna gyerekfejekről, melyek a fehér párnán feküdtek szemei előtt, s erről a széles vállú, férfias alaku asszonyról, a mint barna kezével egyforma időközökben huzta ki varrásából a mindig rövidülő cérnát.

- Oh csak legalább László itt lenne!

Mikor a téa elkészült, Nilla alig tudott egy kortyot lenyelni. Végtelenül restelte magát, s fáradságával mentegetőzött.

- Gyere lefeküdni, lelkem - szólt jóságosan az asszony. - Itt a férjem szobájában a diványon vetettem ágyat neked.

Átkarolta a leány derekát, s úgy vezette be.

- Persze, hogy fáradt lehetsz, annyi izgatottság után. - Ez volt az egyetlen megjegyzés, melylyel szökésére célzott; sokkal jobban imádta fivérét, semhogy bármely tettét bírálni mertesse volna.

- Itt hagyom a gyertyát; ha valamire szükséged lenne, kopogtass be hozzám, itt alszom a gyermekek mellett.

Nilla az ágyhoz vánszorgott - de milyen hideg volt a pamlag bőrháta; nem - nem tudott lefeküdni, inkább olvasni fog. Találomra kihúzott egyet a nagy könyvek közül a szekrényből, az asztalhoz vitte, leült és felnyitotta. *Halotti predikációk* olvasta a régies nyomtatású betűket. Iszonyodva tolta el maga elől.

Az asztal közepén egy kis elrongyolott ábécé feküdt kinyitva, lapján öt parányi zsíros ujj nyoma.

Nilla gépileg kezdte olvasni a kínálkozó betűket: „Mi hír van otthon?”

- Otthon, otthon! - suttogá; és maga előtt látta szobáját, rózsaszín függönyös ágyát, piros papucsait a smirnaszőnyegen.

- Otthon, otthon! - ismételte, de nem tudott sírni. Hátravetette fejét s nézte a gerendás tetőt, a gyertyaláng kerek világos fényfoltjával közepén, míg oly fáradt nem lett a szeme, hogy nem bírta tovább, és szempillái lecsukódtak. Érezte, hogy lesz minden tagja lassankint merevebbé, minden izma megmozdíthatatlanná... aztán egyszerre tisztán állott előtte egy Olaszországban látott angol festőnő, csodálatosan fénylő zöld szemével... egész műterme, a különöc berendezés, a festőállvány keleti selyemdrapériája,... aztán egy nápolyi utca, a mint fehér fényű éles világításában egy suhanc feléje nyújtotta kéregető kezét - látta lángvörös ingét és szénfekete haját s hallotta a dalt, a mit dudolt: „La notta viena.”

- Még mindig Olaszország? - kérdezte egész hangosan, s a saját hangjára felriadt. A gyertya egészen leégett s erősen sercegett, ő pedig ijedten küzködött álom s ébrenlét között, nem tudva, hol van.

- Vagy úgy, elaludtam! - és borzongás futott rajta végig. Egy óra roppant élesen ütni kezdett a süket csöndben.

- Egy... kettő... három - olvasta gépiesen. Felállt, meglátott egy nagykendőt a pamlagon s fel akarta venni, de valami olyan sajátságos pézsmá- és levendulaszaga volt, hogy nem tűrhette, újra ledobta magáról.

Ingadozó léptekkel ment az ajtóhoz s felnyitotta; hűvös reggeli levegő csapta meg. A kertre nyitott. Nem tudta, mit tegyen, hát csak megint visszafordult.

Bent a gyertya utoljára egy nagyot lobbant, s mégegyszer élesen bevilágította az egész szobát, a nagy komor könyvszekrényt, a fehér ágyat a fekete bőrpamlagon, a nagy zöld kályhát s rajta az óriás eczetesüvegeket fehér vászonnal bekötve, a keskeny arany rámás fakó metszeteket a meszelt falon, az ábécét és halotti prédikációs könyvet az asztalon... aztán nagy sötétség fogta körül, közepén egy tüzes vörös pont, a gyertya kanóca világlott.

Megfordult, öntudatlanul lépett egyet előre, - még egynéhányat, s kint volt a kertben. Botor-kálva, lehajtott fővel ment tovább ösztönszerűleg, s egyszerre megbotlott egy virágágyban.

- Nem, nem maradok itt.. egyedül, - kiáltott fel kétségbeesetten, mintha valaki marasztalná. A szürke félhomályban, mely körülvette, meglátta a kerítést s a nyitva maradt kertajtót.

Mint a hogy sohasem a saját akarata, hanem a gyengeségeit befolyásoló körülmények vezették, úgy vezette most a kis kertiösvény, melyen végig futott, a nyitott ajtó felé. Megbotlott a küszöbben, elesett, - felugrott és kirohant az országútra.

A kocsikerekék fehér szallagja még mindig ott húzódott végig az úton nyílegyenesen, megtörtlenül - ugyan ki járt volna azóta arra? - s most parányi cipők nyoma futott végig, hol mellette, hol átgázolva rajta... hazafele.

Azok a kis cipőnyomok futottak a szegénység elől.

## VI.

A kaszáló füve csodásan ragyogott a harmattól, mintegy ezüsfátyollal leborítva - a budai hegyek óriási ecsettel odavetett vázlat gyanánt kékeltek a távolban. Az útszélen az akácok haragosan zöldeltek a tegnapi eső után, s egy pacsirta hirtelen éles füttel emelkedett fel a vetés széléből. A levegő tele volt alig hallható zsongással - az életet fejlesztő tavasz titokzatos hangjával.

Szekérzörgés törte meg a reggel poézisát.

Valamelyik sváb faluból a környéken egy tejes asszony hajtotta talyigáját az uton.

- Nini, - szólt csodálkozva - valami fehér rongy van azon a kövön... a madl! - és keresztet vetett magára.

Egy leány ült a határkövön s mereven nézett az útra. Az asszony megszólította. Az össze-rezzent, felnézett - egy darabig csak nézett s aztán rekedten kérdezte; - Nem tudja, merre van a Husztiék nyaralója?

- Ott, a hol az a három jegenye látszik.

A leány felugrott s neki vágott a rétnek; hiába kiabált a jó asszony, hogy az országúton hamarabb odaér - az már messze járt mint valami régi mese tündére, s a csipke foszlányok messze elmaradoztak futó léptei után, a hol egy tavalyi kóróba vagy vadrózsába beleakadt.

A kertész ugyanazt a tüneményes alakot látta végigfutni a parkon, a borzas szobalány egy „Jézus Mária, hol járt a kisasszony”, kiáltással majd hátra esett, mikor a folyosón megjelenni látta, harmattól nedves, tépett ruhájában.

Nem felelt, s a nélkül, hogy megállna, belépett szobájába.

Minden úgy volt a mint hagyta: Kis íróasztala a szegletben, ezer ismerős bohóság a falakon, egy bambuszszéken nagy rózsaszín fodros napernyője... a kis bőrrönd nyitva, a rizsporos emaildoboz a földön - míg vele szemben a tükörből egy hófehér alak közeledett, fehér arc, fehér ajkak, egy fehér kéz, mely görcsösen szorítja össze elől a fehér csipkepongyola rongyait.

Csaknem beleütközött a pamlagba, míg magára ismert a közeledő alakban, s aztán egy elfojtott kiáltással a pamlag párnái közé esett.

## VII.

Harmadnap egy külföldi fürdőbe utaztak.

### **Az asszony.**

#### I.

Az őszi lóversenyek nagy meglepetése egy outsider nyeresén kívül a Rádayné rövid haja volt.

Utazásaik közben valamelyik bajor városban, talán egy ártatlan pohár víztől tifuszt kapott s az egész nyarat Rosenheim egy bájos villájában töltötték, míg Rádayné szép aranyszőke haja árán megszabadult. Most göndör gyerekes fején egy parányi capotteal komolyan fogadta barátnőinek sajnálkozó kifejezéseit, holott magában határtalanul örült, a mint valamennyinek a szemében az irigység szikráját látta fellobbanni, feltünőségének ez ujabban szerzett biztosítéka miatt.

Míg ő így tíz esztendő korabeli arcképéhez hasonlított újra, Nilla ugyanannyit komolyodott. Az érdeklődés egy szikrája nélkül nézte a tribune alatt mozgó tömeget s a levegőben hullámozó, emberről-emberre terjedő izgatottság egyetlen pillanatra sem kergetett vért az arcába.

A Frank báró hűséges szemei csodálkozva keresték hamvas, komoly arcán a régi hóbortos, vidám kifejezést. A Rádayné mellett átélt sok aggodalomnak tulajdonította a Nilla lényének egész megváltozását, mely talán még bájosabbá tette szemei előtt és szerelmes szívében megerősítette azt a vágyat, hogy ő csaljon újra mosolyt az édes ajkakra.

Csak Rádayné tudta, hogy egy életre kiható dráma folyt le kicsi kedvencének szívében, mely olyan mély nyomokat hagyott lelkivilágában, mint saját nagy betegsége az ő szervezetében.

...Az őszi könyvpiac nagy eseménye a Latkóczy regénye volt a: Modern szerelmek.

A keserűség, világfájdalom, életuntság, embergyűlölet, melyre érzékeny, ideges lelke eddig is hajlott, s egy húrját minden költeménye megpendítette, - most új művében egész kórusban dörögte fülébe, tele marokkal szórta szemébe a világnak a modern élet hazugságait.

A lapok egy része az irodalom megváltóját üdvözölte a geniális, alig ismert íróban, - a másik rész kritikája a dekadencia újabb jelét látta a pesszimizmus e dithyrambjában. De lerántották vagy felmagasztalták bár, annyi bizonyos, hogy beszéltek róla s nem tagadhatták tehetségének eredetiségét.

Nilla izgatottan vette kezébe a könyvet. Ez volt első regénye, hol a szerelem nem holdsugár és ábránd, hanem egy morfinista mámore - egy hiszterika betegsége volt. Ez az ismeretlen világ, melyet nénye engedélye egyszerre feltárt előtte, megzavarta és megijesztette.

Kereste a regényben az író, azt az embert, a kit ő szeretett, - de nem találta; és kereste az asszonyi eszményképet, a ki Faustot és Don Juant megmenti, - a bájos szerelmi meséket, melyeket félig suttozva, félig szavalva mondott el neki régen, - de sehol sem voltak.

- Mily szívtelen könyv - gondolta Nilla, ki csodálkozott ezen, és mint minden nő, a ki még addig kikutatlan mélységre akad egy férfi lelkében, kit tökéletesen ismerni vélt, ő is azt hitte, hogy az egész emberben csalódott.

- Sajnálom szegényt, hogy csak ilyen nőket ismert életében - felelt Skriván Ettának, ki többet sejtve, mint tudva a Latkóczy és Nilla szerelméről, kíváncsi gyönyörűséggel kutatta, hogy mi választhatta el ezeket egymástól. Remélte, hogy a friss seb fájdalmát a leány nem titkolhatja el s neki és barátnőinek nem várt élvezetet szerez.

- Hiszen veled is jó barátságban volt, - vágott vissza hirtelen.

- Úgy látszik nem nagy befolyása volt rá barátságomnak, - felelt Nilla komolyan, keserűség nélkül. Mert bár nagyon bántotta, hogy ezt önmaga előtt sem tagadhatta el, sokkal többet tanult azóta, mióta életének első felvonása végén összerogyott, - semhogy elárulja magát.

Nilla tökéletesen lemondott Latkóczyról. Tudta, hogy első szerelmének regénye be van fejezve; s bár a hiba egész súlyát nem szívesen vette magára, de különösen első öntudatra jutásának keserű önvádjaiban nem tagadhatta saját gyengeségét. Később is százszor meg százszor igyekezett mentegetni vagy megmagyarázni saját magát, de mindig csak arra a végeredményre jött, hogy nem birt egyedül megküzdeni az idegenszerűség nyomasztó, hirtelen reázúduló terhével.

Aztán közbe jött nénje betegsége, az aggodalomteljesen töltött éjszakák, az üdülés édes nyugodtsága ott a távol fenyvesek között, - s mindent úgy elmosott, oly messze a távolba taszította vissza a multat, mint a milyen messze volt a hely, hol az utolsó jelenet lefolyt.

Csak mikor visszatértek a fővárosba, kezdték a régi emlékek újra megrohanni, és rettegett az első találkozástól.

De Latkóczy sehol sem mutatkozott.

Könyve ott volt minden szalonban, a leányok hangosan, az asszonyok suttogva beszéltek róla, de ő maga nem jelent még meg a társaságban.

Frank báró ezalatt szerelmének mindig újabb és újabb jelével halmozta el Nillát, ki csakhamar nélkülözhetetlennek találta gyöngédségeit. Ideges lett, ha késett rendes látogatásaiban és roskedvű, ha elmaradt.

És habozás nélkül mondott igent a bárónak, ha...

- Ha megismeri multamat és még mindig szeretni fog.

- A maga multját Nilla! A gyermekszobát és bábukat.

- Oh Kálmán, mennyire nem sejtí! Én már mást szerettem.

A fájdalom eltitkolhatatlan vonása megjelent ajkainál s elfordult. A Frank szívében győzedelmeskedett a részvét a hirtelen támadt féltékenység felett.

- Szegény kedvesem, ne mondja, ha fájdalmat okoz magának vele.

- Igen, igen! majd Dóra mindent el fog mondani - felelte gyáván.

De a milyen örömmel adta Rádayné az eljegyzéshez beleegyezését, éppen oly fukar volt a leleplezésekben.

- Tudja kedves Frank, Nilla oly gyerek, hogy bűnösnek tartja magát egy csókért, a mit adott, vagy kapott... pedig akkor még magát nem is ismerte.

A báró elég gentleman volt, hogy nem kutatta tovább a dolgot, annál is inkább, mert a Nilla ártatlan nyílt szemeire gondolva, nagyon hajlandó volt a Dóra magyarázatát elhinni, és szívesen megbocsátotta neki első szerelmét.

- Elmondta neki mindent - mindent Dóra? - kérdezte Nilla izgatottan. Annyira félt, hogy elveszíti ezt a szerelmet is, és oly fiatal volt még ahhoz, hogy egy életen át bűnhődjék meg akár

könnyelműségét, melynek csak most fogta fel horderejét, - akár gyávaságát, mely nem engedte, hogy hibája erénynyé váljék. De Dóra nagyon félt ennek a hibának a bevallásától, mely a legjobb házasságot semmisíthette volna meg.

- Mindent megmondtam lelkem, csak légy nyugodt - felelte habozás nélkül. - De ígérd meg, hogy sohasem említéd ezt a dolgot előtte: tudod ő is férfi és mégis bántja a hiuságát.

- Igérem Dóra.

Még karácsony előtt megvolt az esküvő, és mikor Olaszországba elutaztak, Nilla azt találta, hogy százszor több oka van feledni, mint mikor először vitték el éppen azért.

## II.

- Latkóczy, régi barátod; remélem nincs szükség a bemutatásra, - hallatszott a Skriván Etta hangja mint valami vészharang a Nilla fülébe.

Az elegáns kis szalon egy szegletében ült, apró asszonyos kalappal fején, s miután untatta a sok trécselés, és még nem találta magát eléggé bele az asszonyok közt szokásos témákba, egy vázlatkönyvben lapozgatott. Etta egy kis mulatságot akart magának szerezni a Nilla zavarával s kedves naiv tudatlansággal szólította fel a másik szobában levő Latkóczyt, hogy jöjjön mulattatni régi ideálját.

- Most eljött a perc, - gondolta Nilla, s megerősítette szívét, de nem mert felnézni.

- Bároné, a mint hallom, gyönyörű utat tett Olaszországban.

A Latkóczy hangja volt, a régi mély, kellemes hang, de milyen közönyösen csengett! Nilla meglepetten nézett fel a nem várt megszólításra. Első percben azt találta, hogy semmit sem változott az előtte álló férfi; de aztán két mély ráncot vett észre szája mellett, - a hirtelen kezdődő lelki megöregedés jelét, - s valami idegenszerű fényt, régen kissé fátyolos tekintetű szemében.

Nilla érezte, hogy ezzel a hideg nyugodt emberrel szemben női méltósága forog kockán, ha az elérzékenyülés legkisebb jelét is mutatja és hirtelen eltalált nyugalommal felelt:

- Azt hiszem mindenkinek az a legszebb utazása, melyet esküvője után tesz.

Latkóczy leült - az alacsony, támasz nélküli széken kissé előre hajolva - s a világ legközönyösebb tárgyairól kezdtek beszélni. Hol töltötték a nyarat? Tetszett-e Münchenben a Rubens Végitélete? A jövő nyáron tengeri fürdőbe akarnak menni, - és egyszerre elfogyott a témájuk.

- Latkóczy, maga elhanyagol minket, - szólalt meg a háta mögött Rádayné. - Jöjjön a könyvét megvédeni, mert az asszonyok már máglyára ítélték.

Dóra látta a Skriván Etta cselét, s a milyen ijedten várta a következőket, éppen oly büszke volt a Nilla nyugodtságára.

- Mégis az én nevelésem, - gondolta, de azért csakhamar odament elvinni Latkóczyt, nehogy Nillára kínossá váljék a beszélgetés.

Nilla egyedül maradt, s még mindig csodálkozva nézett Latkóczy után. Kissé kiszámított hanyagsággal volt öltözve, mint a milyen egy jobb nevű íróhoz illik, fejét előre csüggesztve járt, mintha nem is törődnék a mellette levő szép asszony beszédjével, aztán váratlanul felegyenesedett s arcába nézett.

Volt valami betanult a modorában - vagy csak Nilla képzelte?

Az asszonyok körülvették, s ki-ki tehetsége szerint kacérkodott vele, míg ő hanyag mozdulatokkal kísérté különc mondásokkal vegyített paradox feleleteit.

Nilla alig tudott magához jönni a csodálkozástól. Mi lelte a nőket, hogy egyszerre így becézgetik? és honnan vette ez az ember ezt az elkényeztetett Don Juan modort?

- Ime a senki, ha valakivé lesz - szólt hozzá, a csoport felé mutatva egy fiatal ember, ki egyedül látván az évad legujabb szépségét, melléje telepedett.

De Nilla alig felelt neki, annyira elfoglalta saját megfigyeléseinek rendezése. Tapasztalatlansága, gyermekes gondolkozása annyira mást várt az első találkozástól, hogy előre elkészült minden szemrehányás visszautasítására, minden támadás visszaverésére. Elképzelte százszor, hogy mit fog a másik mondani, s mit fog ő felelni rá. És a szemrehányás sértett hangja helyett a szalon-udvariasság közönyössége kérdezte a „bárónét” útja felől.

Valósággal bosszankodni kezdett.

Hogyan, ő, a ki annyit szenvedett, oly hosszú ideig nem tudott feledni, csak ennyi befolyást gyakorolt reá? Szerelmének elvesztése semmi bánatot nem okozott, a harag semmi nyomát nem hagyta hátra? Oly haszontalanság volt előtte szerelme, hogy feledni ilyen könnyen tudott?

Óh, hogy bosszantotta ez a közöny! Szeretett volna elébe állani annak az embernek, fülébe kiáltani, hogy nem törődik vele, hogy nem bánta meg tettét és szereti a férjét - igen, szereti!

Férjére gondolva, kissé megnyugodott.

Frank az urakkal beszélgetett, de tekintete Nillát kereste, s mikor az hozzálépett, hogy menjenek haza, örömmel engedelmeskedett.

- Kálmán, ugy-e, ha engem elvesztene, bánkódnék utánam? - kérdezte férjétől a kocsiban, mikor hazafele mentek. Nagy prémjéből csak az orra hegye és két kérdező tekintetű szeme látszott ki.

- Ugyan, hogy beszélhet illet kedvesem! - Kihúzta a köpenyege alól a Nilla apró, keztyűs kezét és magához szorította.

- Mondja, hogy boldogtalan lenne - követelőzött az asszonyka.

- Meghalnék - felelt Frank szenvedélyesen.

- Szeretlek! - suttogta az asszony.

### III.

- Különösnek találom, hogy egyszerre annyit foglalkoztok Latkóczyval, holott addig egy cseppet sem törődtetek vele, - szólt Nilla egy délután Rádaynéhoz. Azelőtt való nap bálban voltak, s most egy kicsit pletykáltak a jelenvoltakról, míg Dóra fáradtan feküdt pamlagán a homályos, kedves kis boudoirban.

- Óh Nilla, az természetes. Ki törődött volna egy szegény kis tanárjelölttel, ki adott volna eddig valamit szellemességeire? Most pedig ő a jövő embere, a hirlapírók becézett kedvence, a ki véletlenül meghallotta éppen azt a hangot, mely már talán rég itt rezgett a levegőben, de túlfinom volt a mi durva hallóidegeinkhez. Nos, most az ő eszméin keresztül, az ő hangja által meghallottuk azt, a mit eddig csak sejtettünk.

- De az már mégsem illik, hogy Etta, a ki menyasszony, annyira kacérkodik vele! - Nilla sehogysem tudta most a nénje bölcselkedő hangulatába beletalálni magát, annyira a lelkén feküdt valami.

- Az Etta menyasszonysága! A kinek három vőlegénye volt, annak lehet egy negyedik is; mert Latkóczy nemcsak a legérdekesebb ember ma, hanem raffinált novelláit - melynek felét sem értik az emberek - kitűnően honorálják.

- De hát te, te mit akarsz vele? - pattant ki végre a soká leplezgetett kérdés.

- Hát nem sejtet, Nilla?

- Nem.

- Őszintén szólva, csak azért teszem, hogy tőled elvonjam. Elég sok bajt okozott már neked életében, semhogy most esetleg újra keresztezze utadat.

- Bocsáss meg Dóra, de ez csak kellemetlenül feltűnővé teszi régi és új viszonyunk közt a különbséget a világ előtt. Különben se vagyok gyermek, hogy ilyen oltalomra szoruljak és szeretem a férjemet.

- Örülök, hogy ezt hallom - felelt szokatlanul ingerült hangon Dóra. - Félttem, hogy még mindig maradt valami érdeklődés régi szerelmedből.

- Akkor nem mentem volna férjhez - felelt Nilla büszkén.

- Tudom kedvesem, nem is úgy értem - engesztelte Dóra. - De tudod, olyan nagyon tisztán az ember lelkében csak az első szerelme áll - és az utolsó, - tette hozzá felvillanó tekintettel. - A közbe eső apró érdeklődések, hiúságok, az izgatónak és újnak az a keresése, melyet az asszonyok flirtnek hívnak, nem olyan egyszerű mint leánykori kacérkodásaink. Annyira subtilis, annyira zavarosan egybefolyik az élet ezer más apró érdekeivel, hogy jóformán már elmúlik az egész dolog mire elemezni tudjuk, s külön osztályba sorozzuk, mint önálló egészet. Nem akartam, hogy tapasztalatlanságod valami mélyebb hinárba vigyen bele.

Nilla nem felelt; csodálkozva vette észre nénje szavaiban, a ki eddig oly tisztán és egyszerűen beszélt, mint gondolkozott, egy homályos lélektani állapot elemzését: - a Latkóczy befolyását.

Dóra igazat mondott, mikor azt állította, hogy először csak Nilláról akarta elvonni a Latkóczy figyelmét, de természetesnek is találta, hogy ennek a divatos embernek az ő udvarához kell tartozni.

Később azonban megváltoztak a viszonyok és lassan ellenállhatatlanul kezdte befolyásolni ez a modern lélek az ő rokonlelkét. Soha még így meg nem találta azoknak a laza vonásoknak, finom semmiségeknek a magyarázatát, - melyek jóformán mozaikszerűen minden erősebb összetartás nélkül alkották lelkét - mint ennek az embernek a szavaiban és írásaiban.

Mióta a tifusz utóhatása következtében idegei gyakran alkalmatlankodtak, ha sportszerű életét folytatni akarta, jobban rá volt utalva, hogy önmagával foglalkozzék. Kellemetlen lehangoltságait érthetetlen vidámság váltotta fel, néha apácahangulatban tudni sem akart a világról, majd érdeklődése beteges túlzással keresett tárgyat magának - még férjét is megkínozta vele! Szeretett sokat heverni pamlagán, pongyolán öltözni és fésülni - ő, a ki páncélszerű angolruhákban mutatta mindig előkelő alakját.

Ekkor jött Latkóczy. Nem a régi lenézett kis ember, hanem az új, sajátos, érdekes tünény, különös eszméivel, a nembánomság kissé affektált vonásával lényében, holott nagyra nevelt írói hiúsága a legkisebb horzsolásra felszisszent.

Egyszerre megértették egymást:

*Ez az asszony, ez a mostani Rádayné, - szeszélyei, túlzásai, közönyössége majd fellobbanó tüzességével volt alkalmas arra, hogy a modern író Laurája vagy George Sandja legyen.*

*És ezt a férfit, a ki oly alaposan magyarázta meg egy mosolylyal szemében, s a gúny egy árnyalatával ajkain mindazt, a mi az asszony előtt is érthetetlen volt: - a negyven év felé közeledő gyermektelen szép asszony fiatalságának utolsó vergődését, mely a közbejött betegség folytán a szokottnál hamarabb bekövetkezett, - ezt a modern blazirtot, a ki elnyomja érzelmeit, nehogy önmaga előtt nevetséges legyen, ezt az embert értette meg ő is.*

*Eleinte hízelgett hiúságának, ha azt mondták, hogy ő a Latkóczy modellje; később bántotta, ha másforma asszonyt mert leírni, aztán féltékeny lett ha mással foglalkozott is mint vele, végre tűrhetetlenül fájt, ha máshoz csak egy szót szólt is.*

*A Latkóczy befolyása mind erősebben érvényesült eszére és jellemére, - éppen úgy mint régen a Nilláéra, míg a férfi nyugodtan engedte át magát a szép asszony érdeklődése tárgyául. Ezért bár ritkán találkozott Nillával, nem annyira kerülte őt, mint inkább nem ért rá vele foglalkozni. Új tanulmánytárgya volt. Mert nem nevezte szerelemnek, s nem is tartotta annak érdeklődését. Egyszerűen kísérletezett s megfigyeléseket tett, mennyire reagál az asszony az ő udvarlására, s mennyire reagál az ő szíve egy asszony kacérkodásaira. Mert csak kacér asszonynak tartotta Dórát. Hogy is hihette volna ő, a ki egy fiatal leány legtisztább szerelmében annyira csalódott, hogy ez a szereplő, híres, szívtelen asszony, komolyan megszerethesse.*

*Nillát eleinte foglalkoztatta, később izgatta a mellőzés. Indiszkrét baráti kérdések nem késtek ezt keserűséggé fokozni.*

*És volt ideje hozzá, hogy foglalkozzék vele. A jóllét semmittevését nem volt képes ellensúlyozni a sok multság és férje szerelme. A társaság csak újabb tápot adott keserűségének, férje szerelme pedig kissé zárkózott volt, mintha félne, hogy teljes nyilvánulásában sértő lehet s elriasztja a lassan fejlődő viszonyszerelmet.*

*Az örökös egyforma gyöngédség nem elégítette ki Nillát, kinél - közvetlen lényéből, őszinte természetességéből kifolyólag - az az érzelm a mi egy-egy időre elfoglalta, mindig teljes odaadással, melegséggel nyilvánult.*

*És gondolatai annál intenzívebben fordultak a másik férfi felé. Szinte beteges kíváncsiság gyötörte, hogy mit tarthat róla Latkóczy? Miért nem kérdi, miért nem akar alkalmat adni arra, hogy megmagyarázhassa akkori viseletét? Néma, hideg megvetése, mely ellen nem védekezhetett - kétségbeejtette.*

*Hányszor kívánta, hogy csak egyszer beszélhetne vele! Megmondaná, hogy ne vesse meg s ne ítélje el a nélkül, hogy ismerné okát. És hányszor haragudott magára, hogy mit is törődik annak az embernek az ítéletével?*

*- Ideges vagyok, - panaszkodott férjének, a ki ijedten vette észre felesége különös viseletét; még féléves házasságok sem voltak, s egyszer már is könnyek közt találta.*

*Az orvos szórakozást ajánlott s ők egyik mulatságból a másikba mentek, a mi megakadályozta, hogy Nilla férjével foglalkozzék és találkozásai Latkóczyval több alkalmat adtak, hogy újabb képzelt vagy valódi sérelmekkel keserítsék szívét.*

*Ilyenkor mindig férje gyöngédségéhez fordult sértett szíve és lelkiismerete hálátlansággal vádolta önmagát, hogy nem tudta azt melegebben viszonzni. Nem értette, miért volt a régi emlék még mindig oly erős, hogy férje szerelme nem képes ellensúlyozni, s miért ingadozik a régi és új között annyira, hogy az igaz utat meg nem találhatja?*

Fellázadó büszkesége gyűlöletnek nevezte ezt az érzelmet, - gyűlöletnek, melyet sértett hiúsága keltett fel benne s haragudott e hiúságért, mely nem tudja egy férfi mellőzését elviselni.

Nem vette észre, hogy szíve, - ez a könnyen fellobbanó, de mélyen érző, szeretetre vágyó szív - üres volt e nélkül az érzelem nélkül, s az a mit régi emlékek nevezett, éppen eléggé elfoglalja, hogy új szerelem nem kristályosodhatott benne.

Első szerelme, - ez az erős szenvedély, - nemcsak lelkének, de fizikumának egy részévé lett már, s csak végtelen lassan fejlődhetett vissza közönynyé.

#### IV.

- Nilla, el kell mennem egy félóra, de magam helyett itt hozom Latkóczyt mulattatónak. Úgyis mintha mostanában kerülne minket.

Frank elment s ők egyedül maradtak a páholyban. Nilla habozás nélkül foglalta el a legbelső ülést, hogy ezt az alkalmat el ne szalassza, mikor végre egyedül beszélhet vele.

- Igen, úgy látszik kerül minket, vagyis inkább engem, - szólalt meg azon a nyugodt komoly hangon, melyet a legtöbb büszke nő eltalál válságos pillanatokban, ha bensőleg nem is érzi magát oly biztosnak.

Latkóczy meg volt lepve. Nem várta, hogy Frankné maga kezdjen a multra célozni, de azonnal elfogadta a kihívást.

- Azt hiszem, báróné, azt nagyon természetesnek találhatja.

- Nem találom. Nincs olyan bűnös, kinek joga ne volna követelni, hogy kihallgassák, mielőtt elítélik.

- Szerelmet hazudni, mikor nem érezzük, csak kacérság, nem bűn.

- Nem hazudtam akkor. - Nilla lángveres lett ez utólagos vallomás kényszerűsége miatt. Kezdte érezni, hogy a magyarázat nem oly könnyű mint ő képzelte. - Most pedig szeretném megkérni, hogy mielőtt megvetését oly nyilvánvalóan éreztetné velem, hallgassa meg védelmemet.

- Önök nagyon követelők, asszonyom. Az egész világ szereti, tiszteli, becsüli önt, mit akar az én becsülésemmel, miért ad az én megvetésemre valamit?

Nillát kihozta nyugalmaiból ez a kérdés, melyet ő is annyiszor feltett magának:

- A ki igaznak érzi magát, nem képes elviselni a legkisebb igazságtalanságot sem.

- Ön érzi magát igaznak! - A sértett férfi keserűsége a boldogtalan visszaemlékezés hatása alatt megszólalt végre hangjában. - Ön követel igazságos ítéletet *én tőlem*, a kit megrabolt nemcsak szerelmétől, nemcsak boldogságától, hanem életcéljától, ideáljaitól! Ha ön volt a legigazabb minden nő között, hát még a többi milyen lehet! Nem ismer reám, ugy-e? Csodálkozik rajta, hogy megváltoztam; óh láttam tekintetéből a megütközést számtalanszor. De ki tett azzá, a mi vagyok? Ön, egyedül ön! Talán gondolt arra a fájdalomra a mit éreztem, mikor nem találtam magát többé nálunk; de gondolt-e arra, hogy mily nevetséges, - mily nyomorultul, mily megbocsáthatatlanul nevetséges voltam önmagam előtt, hogy valaha hinni tudtam, s rászédhetek! Az elárult szerelem megbocsáthat, mert a szív sebei meggyógyulnak asszonyom, de hiúságunk soha nem bocsátja meg, ha egyszer nevetségessé tették. Gyűlöletem mit akkor éreztem ön iránt, rég füstté vált volna azóta, de megvetésem örök marad.

Nilla lángvörös arccal, szárazon fénylő szemekkel hallgatta. Mily gyengék voltak összes érvei e szenvedélyességgel, a sértett hiúság e hangjával szemben, - melyet ő idézett fel.

A szinpadon azalatt tovább folyt a görög dráma, s a nagy tragika egyes felkiáltásai behangzottak a páholy mélyébe, mely még jobban elsötétedett a színtér erős megvilágítása mellett, a hol elfojtott hangon a dráma szintén feltarthatlanul bonyolódott tovább.

Nilla remegő hangon szólt közbe:

- Én hű akartam maradni.

- Akart! - nevetett mellette gúnyosan az az ismeretlen férfi. - Óh legüresebb szava az emberiség szótárának! Akarunk: s ezzel be van végezve minden. De nem vádolom; az akaratnak ez a betegsége valamennyi nővel közös gyengeség. Hívek *akarnak* maradni míg lányok, becsületesek *akarnak* maradni mint asszonyok, de az akarás ténye maga annyira kimeríti idegeiket, hogy a cselekvésre már semmi erejük sem marad.

Ha Nillának csak egy csepp lélekjelenléte lett volna, azonnal észreveszi, hogy most már a regényíró, az analista beszél - s nem a sértett önérzet. De ő még mindig hallotta a férfi hangjában a keserűség remegését, s egy percnyi igaz felhevülése igaznak tüntette fel a későbbi poseokat.

- Ott egyedül magamban... oly idegen volt az a világ... magam sem tudom, hogy történt...

- De asszonyom, nincs jogom követelni, hogy Frank báróné mentegesse előttem bármely tettét; ha más asszony beszélne így velem, valóban azt hinném, hogy advanceokat akar adni.

Nilla csaknem felkiáltott. Iszonyú fizikai fájdalom erejével hatott reá a hideg, gúnyos, jóformán rendreutasító hang, mely oly ellentétben állott őszinte, gyermekes mentegetőzésével.

Kereste a szókat, hogy felelhessen, de nem volt reá ideje; férje belépett és Latkóczy eltávozott...

Soha bosszu tökéletesebben nem sikerült mint a Latkóczyé. Szinte maga is lelkiismeretfurdalást kezdett érezni, hogy oly kérlelhetetlen volt, annál is inkább, mert utólag kényelmetlenül emlékezett vissza, hogy nagyon regényes, divatját mult regényes kifejezéseket használt vádbeszédében.

Tényleg bár sejtette, de sohasem tudta egészen megmagyarázni magának a Nilla eljárását s ma este, mikor egyszerre szemben azzal, kit egyedül szeretett igazán életében, a mult egész nyomorult boldogtalanságával egy pillanatra újra feltámadt, - képtelen volt emberies bosszúérzetét elnyomni.

- Tulajdonképpen bolondság volt - gondolta magában. - Ma már azt hiszem, hogy sokkal jobban történt így. Ha akkor hű marad szándékához, én most egy vidéki tanár volnék, ő pedig harisnyát foltozna egy rossz petróleumlámpa mellett. Pedig ilyen szépség csak villanyvilágításnál érvényesül igazán, csak gazdag környezetben ér valamit. Ki tudja, megírtam volna-e akkor a „Modern szerelmeket”? A legközelebbi találkozáskor helyre kell hoznom túlzásomat.

Aztán megnyugodva ment át a Rádayné páholyába.

Nilla dühösen tépte le keztyűjét kezéről, mikor hazaértek... így mert vele beszélni!

Óh mily nyomorult, lelketlen ember s ezt ő valaha szerette!

- Nilla, mi lelte? - kérdezte Frank, mikor feleségét önmagából kikelve látta fel-alá járkálni a szobában.

Nilla hirtelen feléje fordult. Végre talált valakit, a kinek megmondhassa a magáét, és gyors asszonyi logikával egy perc alatt a férjét látta bűnösnek az egész dologban.

- Nem értem, hogy hozhatta oda azt az embert, mikor tudja, hogy régen szerettük egymást.

Frank nem tudta, de nem árulta el hirtelen érzett fájdalmát s komolyan felelt:

- Nem hiszem, hogy az én feleségemre nézve egy régi szerelme veszélyes lehetne.

Nillát még jobban felingerelte a nyugodt hang, a miből izgatottságában fel sem vevést, közönyt magyarázott, holott ezt most a legnehezebben tudta elviselni.

- Mindenesetre nagy bizalom az iránt az ember iránt, a ki a feleségét lánykorában megszöktette.

Frank a szeméhez kapta kezét, mint a kit hirtelen villámlás megvakít, aztán a felesége elé lépett, s idegenszerű, rekedt hangon szólt:

- Ismételje, a mit mondott.

Nilla ijedten nézett fel erre a hangra. Hogyan, a férje szerető, gyöngéd szemeiből fúródott szemébe ez a vad, kutató tekintet, mely lelkéig hatolt? Nem birt egy szót sem szólani. A férje keze mint csavar szorította össze két kezét.

- Ismételje, a mit mondott! - hangzott még parancsolóbban.

- Istenem, hát nem tudta, - gondolta Nilla, kinek agya kezdett kábulni a benyomások hirtelen változásai alatt; de kezein tűrhetlenné vált a szorítás fájdalma és felsikoltott.

Frank elbocsátotta a kezét s lerogyott egy székre.

- Bocsásson meg Nilla, ne mondjon semmit! Tagadja el, hisz ez örültség, tagadja el!

- Azt hittem tudja, tudnia kellett volna... Dóra megigérte, hogy elmondja... és el kellett volna neki mondani, mielőtt maga elvett. - Halkan, kissé panaszkodó hangon beszélt, a bűnös öntudat ijedtsége nélkül.

- Nem tudom, oly álnok-e vagy oly naiv, hogy ezt komolyan mondja. Az ilyen dolgokat nem szokás elbeszélni a leendő férjeknek.

Hangja kegyetlenül gúnyos volt - az a hang, mely gyöngédségnél egyebet sohasem mondott neki és Nilla egyszerre belátta, hogy itt nemcsak az elhallgatás hibája, hanem sokkal mélyebb gyanu forog fenn.

- Kálmán! - kiáltott és fölébe hajolt annak a sajátságosan elváltozott, csaknem eltorzult férfiarcnak; - Kálmán, csak nem hisz olyan becstelennek, hogy kezemet nyújtottam volna magának, ha bűnös volnék?

Szavaiban ott rezgett az igazság félreismerhetetlen, oly annyira óhajtott hangja és Frank magához vonta feleségét a pamlagra.

- Hát hazugság az egész, ugy-e? Nem igaz egy szó sem? - tört ki belőle a reménykedés hangja.

- Csak annyi igaz, hogy elvitt egy este a nővéréhez és ott hagyott. Ostoba gyerekmódra találtam ki ezt a cselt, hogy kierőszakoljam az apám beleegyezését. De ott olyan elhagyatottan, olyan idegenül éreztem magam... valami ellenállhatatlan vágy szállt meg az otthonom után, elfelejtettem mindent - és hazafutottam, magam sem tudom, miként. Oh bocsásson meg Kálmán, hogy csak most mondtam el.

Frank eldobta magától a nyaka köré fonódó két kis kezét és keserű dühvel felkacagott.

- És azt képzelem, hogy én ezt a mesét elhiszem! Csak azt mondja meg legalább igazán, hogy miért éppen engem választott kárpótlásul.

- Kálmán - sikoltott az asszony, - sohasem szoktam hazudni.

- Oh, nem is hazudnak maguk asszonyok soha, csak elhallgatják az igazságot.

- Hogy sért minden szava, - suttogta az asszony fuldokolva.

- Menjen kérem, menjen előlem, mert közel vagyok az örüléshez és nem tudom, mit fogok tenni.

Lüktető halántékára szorította két kezét és úgy szaladgált fel s alá a szobában. - Menjen, menjen! - ismételte és szegény Nilla, lelkiileg összetörve, nem tudta magát tovább védeni s lassan az ajtó felé tartott.

Még nem lépett ki, mikor valami görcsös nevetéshez vagy zokogáshoz hasonló hang hallatszott utána. Visszafordult.

A nagy erős férfitest végigvágódott a pamlagon arccal lefele, és vállait, egész testét mint hidegláz görcse, meg-megrázta az elfojtott zokogás.

- Kálmán! - kiáltott fel Nilla, nőiessége, önvádja, szerelme összes részvételével és hozzáfutott. De férje a nélkül, hogy felemelné fejét távozást intett, - és az asszony engedelmeskedett.

## V.

Frank egy keserves éjet töltött a kis szalonban, hol életének egyetlen drámai epizódja lefolyt.

Mennyire szeretett volna hinni feleségének, de hiába; a kétely egy pillanat alatt túlnőtte az oly erősnek látszó bizalmat. Egyik tervet a másik után csinálta, egyik határozatot a másik után dobta el és a reggel még mindig egyformán vigasztalan bizonytalanságban találta.

- Beleköt abba az emberbe és megöli, - ez volt minden határozatának a végeredménye. De visszaadja-e ez neki hitét, boldogságát, mindazt, a mit ezen az egy estén elvesztett?

És a felesége? Lemondjon Nilláról örökre, vagy tűrje továbbra is a kínzó bizonytalanságot szívében?

A nap már besütött az ablakon. Nemsokára együtt fog reggelizni vele, úgymint régen, - mintha semmi sem történt volna... nem, erre nem képes. De mit tegyen? - tépelődött tovább.

Az esti posta felbontatlanul ott hevert az asztalon még most is. A mint rápillantott, megismerte a tisztartója írását és abban a percben elhatározta, hogy kimegy közeli birtokára. És bár a korai március nem sok látni valót nyújt, de legalább elodázhajta a végleges lépést s időt nyer a határozásra.

Feltárta az ablakot. A csípős reggeli szél hirtelen benyomult a szoba nehéz, meleg éjszakai levegőjébe s petyhüdt gondolatainak új ruganyosságot adott.

...Nilla csak reggel felé aludt el. Sírt és keserű bűnbánatot tartott egész éjjel. Nem a multtal vádolta most már önmagát, hanem a jelennel. Mily szívtelenség volt tőle, hogy nem szerette férjét eléggé, ezt a mély igaz szerelmet, mely egyszerre az eddigi nyugodt gyöngédség helyén megnyilatkozott, nem tudta felismerni, méltányolni, viszonzni.

Íme, a második férfi szerelmét játssza el könnyelműen. De nem, hiszen szeretni fogja férjét, kipótolja, a mit vétett, - sőt már is szereti! Visszahódítja szerelme erejével, kényszeríteni fogja, hogy higgyen bűntelenségének, s megbocsásson fiatalságának. A szenvedés, mely - elárulta férje féltékenységét a multra, biztosítéka a jövőnek: - a ki úgy szeret, az megbocsát.

Fáradtan, de reménytelenül aludt el.

Későn ébredt és nagyon kiszépítette magát. Hódítani akart, - elmosolyodott - meghódítani a saját férjét.

De Frank már nem volt otthon.

- Elment! - És Nilla a reménykedés legmagasabb fokáról a legmélyebb bizonytalanságba süllyedt.

- Elküldte őt, s aztán maga is elment, egy szó, egy üzenet nélkül. Ha megölné magát! - A gondolat nem is volt olyan képtelen a tegnap látott elkeseredés után. De nem, mégsem lehet, - nyugtatta aztán magát; - nem hagyhatta így el örökre egy szó, egy hang nélkül.

Egész délelőtt izgatottan járt a szobákban fel s alá; az idő telt és férje nem jött vissza.

- Vajjon hova mehetett? Meg fog verekedni Latkóczyval - ez volt a legközelebbi gondolata; - de hisz akkor nem ő maga ment volna hozzá. Hová lehetett?

Az ebédet feladták mint rendesen, de Nilla hozzá sem tudott nyúlni. Hogy becézgette máskor a férje, ha szeszélyből, vagy egy-egy átbálozott éj fáradtsága után nem tudott enni! Egész délután a kis szalonban ült és leste az ajtónyílást, - de hiába.

- Mindennek ez a nyomorúlt hiúság az oka. A hiúság: vak, öntudatlan vezetője tetteinknek, titkos oka szeretetünk s gyűlöletünknek. Ha megelégedett volna azzal a szerelemmel, mit várhatott s követelhetett s nem akarja egy idegennek, - igen egy idegennek a becsülését kierőszakolni... s ekkor eszébe jutott újra a tegnap este, a Latkóczy viselete; fellázadó büszkesége minden egyes szót újra meglátolt s nyomorultabbnak találta saját feleleteit, sértőbbnek a férfi minden egyes szavát.

Egy szürke, télies felhő beborította az eget s a sötétség még a szokottnál is hamarabb beállott. Elmult a végtelennek látszó délután, de végtelennek ígérkezett az este is.

Ha volna valaki mellette, - ha férjének egy gyöngéd, megnyugtató szavát hallaná, ha csak egy szívet ismerne, a ki megérti s nem gúnyolja ki mint az a másik. De azt az egyet megbántotta s most nem érdemel részvétet. Ha Dóra akkor őszintén megmondta volna férjének az igazat!

S egyszerre nénje felé fordult minden gondolata. Ő az oka mindennek, neki kell mindent jóvá tenni; neki kötelessége visszahozni férjét, a kit miatta elvesztett.

Teljesen besötétedett és az egyedüllét nyomasztóbb volt mint valaha. Oh ha úgy kisírhatná magát nénje ölébe borulva, mint gyermekkorában, mikor a sötétben bujkáló rémekről megijedve hozzá futott.

Igen, mindent elmond neki. Most tanácsoljon, most nyugtassa meg betegen vergődő szívét. Egyszerre felébredt újra reménysége a Dóra mindenható ügyességében, - át se öltözött, csak nagy köpenyébe burkolózva kocsira ült és Rádaynéhoz hajtatott.

- A nagyságos asszony nem fogad, - mondta a szobaleány a mint be akart menni.

- Én kivétel vagyok, - felelt Nilla s félrehárítva a leányt, belépett a kis boudoirba. A függönyök le voltak eresztve s csaknem teljes sötétség uralkodott a szobában, melynek levegőjét finom cigarettafüst hatotta át.

- Te vagy Nilla? - kérdezte egy meglepett hang a pamlag felől.

A sötétséghez lassan hozzászokott szeme csak most látta meg Dórát fehér pongyolában félkarjára dőlve ott heverni; egy pillanattal később egy férfialakot fedezett fel, ki a hintaszékből felállt beléptére.

Megismerte Latkóczyt.

A fogadtatás tüntetően szives, szinte túlságosan udvarias volt és Latkóczy csakhamar távozott.

Rádayné a lefolyt pár perc alatt már elhatározta, hogy ha Nilla kérdezni találja, vagy szemrehányást tesz és felelősségre vonja a bizalmasság e foka miatt, melylyel ezt a férfit kitünteti, merészen bevallja örült szerelmét, mint a hogy férjének sem habozott volna azt szemébe vágni.

De Nilla sokkal nyomorultabbnak érezte magát, semhogy kérdezősködjék. Kezdte megismerni az életet és sejtette, hogy rossz helyre jött ide szegény ártatlan szíve fájdalmát kisírni s enyhülést keresni, - ide, a hol az életnek egyik legnagyobb, előtte még homályos, érthetetlen drámája van keletkezőben, vagy folyik is talán, - a hol a bűn és szerelem kettős mélységét látta sötétedni maga előtt.

Felvonta az ablakfüggönyöket; bántotta ez a homályos, lágy légkör, melyben a bizalmasság titokzatos hangulata, mintha még most is ott lebegne.

- Hallottam, hogy gyengélkedel Dóra, s azért jöttelek meglátogatni.

Rádayné merész elhatározása dacára is hálás volt, hogy még eddig eltitkolt nagy szenvedélyét nem érintette, s utat nyert szeretete kis huga iránt.

- Nilla az istenért, milyen sápadt vagy! Mi történt veled?

- Ugy-e? Már pár nap óta nem tudok aludni és ez tönkre tesz. - Maga is csodálkozott, hogy mily nyugodtan hazudik.

- Az Istenért hivass orvost, hiszen tönkre teszed nemcsak az egészséged, hanem a szépséged is.

Nilla keserűen elmosolyodott; mindegy az már neki.

- Különben azonnal segíthetünk rajtad - folytatta Rádayné. - Én a tifuszom óta annyira szenvedtem az álmatlanságtól, hogy morfininjekciót kaptam; oda adom a fecskendőmet s ha egyszer kialszod magad, a te fiatal természeted magától helyrehozza a többi. Bizony én már nem igen élhetek meg e nélkül. - Fiókjából kivette a kis lakk-etuit és a sötét üveget.

- Morfinista vagy? - kiáltott fel ijedten Nilla.

- Hogy megrémültél, mintha az valami nagy veszedelem volna - felelt az asszony idegesen. - Több rosszat tesz egyetlen egy álmatlan éjszaka, mint ez a pár csepp orvosság. Különben neked elég lesz, ha csak egyszer használod; ha az éjjel jól kialszod magad, holnapra újra szép leszel. Csak jól figyelj a mennyiségre, nézz ide.

Nilla összeborzongott, s félve hajolt a Rádayné szép fehér karja felé, melyen egy parányi szúrás helye kékllett.

## VI.

Mikor Nilla újra a kocsiban ült, csak akkor nehezedett lelkére teljes súlyával annak a tudata, a mit tapasztalt. Nem, nem lehetett félreérteni a bizalmasságnak ezt a fokát, s nem lehetett meg nem érteni azt a tekintetet, melylyel Dóra a távozó férfi alakját kísérte az ajtóig.

Régen küzködő, agonizáló szerelmére különben is az utolsó csapást mérte az a tudat, hogy a férfi mást szeret; de minden eddigi féltékenysége, hódítási vágya iszonyodássá változott, mikor becsületes lelke arra gondolt, hogy nem ő lenne-e a Rádayné helyén, ha Latkóczy a régi érdeklődésével közeledett volna felé? Ha arra gondolt, hogy ő maga kereste azt a veszélyt, s nem volt senki, a ki visszatartsa, s csak a vak körülmények mentették meg.

Soha nem érezte jobban a támasz szükségét, az önállóság hiányát, mint most és a vágy az annyira megszokott elkényeztető szeretet után, mely mint valami üvegházi meleg vette körül egész életében, kétszeres erővel tört ki.

Férjére gondolt, ki már azóta bizonyosan hazajött, s otthon várja.

Lassankint megnyugodott. A kocsi egyforma ruganyos mozgása szinte álmodozásba ringatta, a mint hazafelé közeledtek. Kiszínezte magának megszokott, meleg szalonját, a mint ketten végre nyugodtan, szeretetteljesen kibeszélik magukat, s annyira beleélte magát a közellevő kibékülés gondolatába, hogy alig akarta elhinni, mikor hazaérve, üres tűzhelyre talált.

- Csakugyan elhagyta volna!?

Becsukta magát szobájába, s végig feküdt a pamlagon.

A mi kellemetlent, fájót átélt, átgondolt az utolsó napokban, újra megtámadta s óriássá növelte az est magányában az egyedüllét csöndje.

Míg idegei teljes kimerültségükben érzéketlenek lettek a külvilág benyomásai, az idő múlása iránt, - agya szokatlan erővel dolgozott, s vont le keserű tapasztalataiból a következtetéseket.

Mintha nem is ő, hanem egy más egyéniség gondolkoznék személyében, ki meg tudja bírálni az egész életét s egyszerre belátja szomorú igazságait.

A kiket szeretett, azok csalódtak benne, a nélkül, hogy ő tehetett volna róla; s ő is csalódott bennük, a nélkül, hogy azok hibásak lennének. Az egyik férfi előtt, kit meg akart leckéztetni, eljátszotta női méltóságát, a másiknál eljátszotta szerelmét.

De vajjon megérdemlik-e, hogy szenvedjen miattuk. Az a szívtelen, önző ember, ki bosszúját oly kegyetlenül dobta arcába, s a másik, ki szerelme önző fájalmában így egyedül hagyta.

És néjje! az ő női ideálja, az egyenesség és jellem példányképe. A ki mindig megmondta az igazat kicsiségekben is látszólag, - és a ki hazudott neki, hazudott Franknak életbevágó kérdésekben, - és hazudik most, mikor egy végzetes szenvedély lejtőjén a bukás örvénye előtt áll.

Végtelen szánsággal gondolt arra az asszonyra, ki hanyatló fiatalságának tűzét néhány csepp izgató szerrel tartja fenn napról-napra, - kiszolgáltatva annak az embernek, kinek lelkét most már ismerni vélte.

„Becsületes asszonyok *akarnak* maradni” - visszhangzott a gúnyos megjegyzés fülébe. Most már értette, mire gondolt az író, s megdöbbenve kérdezte magától, hogy mi biztosítaná a bukás ellen?

Hol van benne az a szilárdság, mi fentartaná, hogy ha ingadoznék? Tett-e valaha olyat, mibe nem a körülmények apró szálai vonták bele, melyek láthatatlanul kötötték ahoz a környezethez, melynek ismerte gyengeségeit, s mégsem volt ereje soha ezt a pókhálót elszakítani.

„Nem hazudtok, csak elhallgatjátok az igazat” - tört ki férje keserve tegnap, s mennyire igaza volt! Síma alkalmazkodás egész életük és könnyelmű lavirozás a jó és rossz között. De látni az igazat, ismerni az érzések mélységét, vágyani a tökéletesség után - erő nélkül hogy elérjük!... szegény, szegény asszonyok!

És a pár könnycseppel, mely ajkai mellett lefutott, nemcsak Dórát siratta meg, hanem egész nemét és önmagát.

Ez hát az élet, melybe gyermekkedélylyes, tapasztalatlan szívvel lépett be!

Érzékenysége, idegeinek túlfinomultságából kifolyólag - impulzívva tette jellemét, melyben minden erősebb külső behatás gyors erőteljes reakciót keltett; de az egyszer megindított idegáram még soká rezgett tovább, s el-elnyomva a felületesebb benyomások hirtelen változásai által, - újra előtört a csend, a megnyugvás, a magábaszállás minden pillanatában.

Szeszélyes volt és senki sem mondott neki ellent, érzékeny szívű, s mindenki megerősítette benne. Az életnek csak a szebb oldalát ismerte és senki sem készítette elő a kikerülhetetlen csalódásra. Nem tudtak egy önálló akaraterős lényt nevelni belőle, de nem volt senki, a ki megértse s mellette álljon megpróbáltatása perceiben, s útmutatója legyen a válaszúton.

Mily gyakori volt az összeütközés kettős természete között, valahányszor az első impulzió cselekvésre készítette, míg állandóbb alaptermészete mint tompa lelkiismeretsajgás kínozza meg utólag.

És egyénisége összetört e küzdelem alatt.

...Egész napi bőjtölése az izgatott várakozás miatt, még növelte idegei lehangoltságát; valóságos kába tehetetlenség vett erőt rajta. Egy-egy szó, mit tegnap férje vagy Latkóczy mondott, kezdett fülébe zsongani, - elébb egyhangúan, majd valami ismert dallamra. Fájt valamije, s nem tudott rájönni, hogy mi az?

Egyszerre a kis rokokkó-óra kellemes csengésű hangján hosszasan ütött.

- Tizenegy vagy tizenkét óra, - gondolta Nilla - s ő nem jött haza.

Lassan levetkezett, de fájó fejének nem adott nyugtot a hűvös párna, és könnyei zokogás nélkül lassan folytak végig arcán, feltartóztatlanul.

- Oh, csak aludni tudnék - sóhajtott nyugalom után, a kimerültség kétségbeesésével. - Oh, csak aludni tudnék, bár elaludnám örökre!

Egész keserősége az élet s az emberek iránt, mely lelkében kitört, észrevétlenül de biztosan vezette a halál gondolata felé.

Egy pillanatra megborzasztotta ez a gondolat, de aztán, hogy lassan ismételtette, mintha egy megszokott régi eszméjét ismerné fel benne. Az élet oly elválhatatlan a haláltól, hogy mikor komolyan gondolt rá, mint a megnyugvás egyetlen módjára, oly könnyűnek, oly rövidnek tetszett az a lépés, mely a kettőt egymástól elválasztja!

- Nyugalom, nyugalom, - ismételte gondolkozástól kifáradt agya, szenvedéstől kimerült szíve.

Egyszerre eszébe jutott a köpenyeg zsebében maradt etui. Habozás nélkül kelt fel, magára öltötte pongyoláját és megkereste. Idegei hirtelen megnyugodtak, mintha már is éreznék a szer zsongító hatását.

- Igen, hiszen itt van a menekülés egyetlen módja. A félelem saját gyengeségeinktől, s a rettegés mások hibái miatt, lelkiismeretfurdalás, önbírálat, mások véleménye, emberek, világ, élet... egy pár csepp mindent semmivé tesz. És ha ő nem lesz többé, az igazság is ki fog derülni, s teljes tisztaságában és becsületességében fog ismét az előtt a két férfi előtt állani, kik életét eljátszották vele.

A finom tűszúrásra felszisszent s a közvetlen fizikai fájdalom egyszerre felébresztette el-tompult fizikai életét is. Egy pillanatig megállt szívverése, hogy annál örültebben kezdje újra zakatoló munkáját.

- Megtörtént - gondolta Nilla - és most meg fogok halni.

Egy percig még nyugodtan feküdt ott, aztán hirtelen felült, tágra nyitott szemekkel bámulva maga elé.

- De hisz' ez lehetetlen - sikoltott fel benne a fiatalság, az erő, az élet, a ragaszkodás ahhoz a sok szenvedéshez, a mit az elébb elátkozott. Ajkain, szájpadról érezni vélte az émelygős orvosság ízét, melyet meg sem kóstolt s lábai mintha zsibbadni kezdenének.

- Nem, nem! - kiáltott fel, - nem akarok meghalni.

Kiugrott ágyából, odarohant férje szobájához s felrántotta az ajtót.

- Kálmán!

A szoba üres volt és sötét. Nilla fejét az ajtófélfához támasztotta. Lassan valami sajátságos megnyugvás vett erőt rajta: elébb egy kis tompa kábultság fejében, mely lassan terjedt el s egész testébe kisugározva minden tagját ellepte, elfogta. A pillanatnyi életküzdelem után nem érzett sem fáradságot, sem kimerültséget, sem fájdalmat - lelke eddig ismeretlen boldogsággal merült bele a megnyugvás Lethejébe.

Vissza akart menni ágyához, de az oly messze volt, alig látta onnan távolról a rózsaszín ernyős lámpa halvány pislogását - és előtte sötét volt minden, de olyan hívogató megnyugtató sötét, mint a milyen hosszú vándorlás után egy lankás lejtőn hív lefelé a mélybe.

Füle kissé zúgott, de azért tisztán kivette saját hangját, mintha messziről mondaná: Minden igazság ki fog derülni.

Aztán keze végig siklott a függöny szövetén s ő lassan lehanyatlott abba a hívogató sötétbe.

## VII.

Frank reggel hazaérkezett. A fizikai fáradság, mit egy napi folytonos jövés-menés, lovaglás, az éjszakai utazás okozott, - az érdes levegő, a frissen szántott földek kesernyész szaga, melyet ruháin még mindig érzett - kissé kivetkék az egyhangú keserűséget belőle.

Sokat gondolkozott, és higgadtan a Nilla viselete felett, hajlandó hinni neki, némi megfontolás után. Hiszen ha bűnös lett volna, csak nem hozza ő maga fel a veszedelmes tárgyat!

Felküldte a szobaleányt, hogy vár reá a reggelineél s azalatt szivarra gyújtott, melyet már egy nap óta nélkülözött. Kissé izgatottan szívta a finom dohányfüstöt.

A szobaleány berohant:

- Báró úr!... a báróné... a szobában - fuldoklott elcsukló hanggal.

Frank félrelökte s végigrohant a folyosón. A cseléd megriadt szavaiból, arcán a rémület kifejezéséből, hangja rengéséből megérezte a valót, meghallotta a halálharang kondulását.

- Meghalt, meghalt, - ismételte öntudatlanul ösztöne.

Egy gyűrött pongyola a merev testen, a kékes árnyu, cyanotikus színű, sajátságosan megnyúlt arc félig csukott szempilláival - a mint a sötétvörös függöny erősen ellentétes színétől élesen elvált, - egy pillanat alatt bizonyossággá tette sejtelmét.

Lehajolt s megfogta a hideg, nehéz kis kéz csuklóját, habár egy pillanatig sem kételkedett a valóságban.

A halál nem poseol, nem visel álarcot. Merev, hideg, kegyetlen igazságával szembe vágja az élet örökös alakoskodásait.

- Orvost! - hörögte Frank. - Orvost!

## VIII.

Latkóczy aznap későn kelt fel, mert éjfélutánig dolgozott új regényén.

Öltözködés közben még végig futotta az utolsó oldalt, mely ott hevert legfelül íróasztalán.

... „Nincsenek sem hősök, sem gazemberek, mert nincsenek többé nagy szenvedélyeink, csak gyengeségeink. A század idegei nem bírják meg azoknak viharát éppen úgy mint gyomrunk nem tudja megemészteni a nyers húst vagy izmaink ledönteni a fenyőszálat. Bágyadt a fajfentartás vágya s lanyha az önfentartásé. Szerelmünk csupa kétkedés, - de az első kételyt nem is éli túl; az életet keserű mosolylyal fogadjuk, - de az első keserűségre el is dobjuk magunktól, fáradtan arra, hogy egy gyöngeséget legyőzzünk, egy tévedést kiderítsünk, egy kavicsot elhárítsunk útunkból.

„Az apró tűszúrások tragikuma öl meg s öngyilkosok leszünk - hangulatból.

„És ha kétkedünk az életben, kétkedünk a halálban is, - s a szerelem bűneit csak azért bocsátjuk meg, mert kétkedünk a szerelemben”...

Itt Latkóczy Rádaynéra gondolt, szívének erős, egészséges lüktetése tiltakozott e gondolat ellen s mosolyogva húzta át az utolsó mondatot.

Azután önmagával elégedetten ment reggelizni az írók kedvenc kávéházába. Nyugodtan kavargatta kávéját s a reggeli lapok friss nyomtatásának szaga, a mint az előtte felhalmozott papírtömegből kiáradt - már ingerelte újságvágyát.

- Hallottad már? - kérdezte egy zsurnaliszta barátja hozzálépve.

- Mit?

- A szép Frank báróné megmérgezte magát.

A kanál csörömpölve hullott ki a Latkóczy kezéből. Ez még őt is meglepte.

- Azt mondják ugyan, hogy véletlen, - folytatta a másik, - de ismerjük már az ilyen véletleneket. Különben kitűnő tárgy, s pompásan fogom feldolgozni: - a modern társadalom követelményeinek összeférhetetlensége, a lélek el nem nyomható vágyaival...

Latkóczy vette a kalapját és távozott. Egy pillanatig sem kételkedett a hír valóságában és egy pillanatig sem habozott a magyarázattal. Az az író, a ki a lélek bonyolultságaival s a pszichológiai kérdések megfejtetetlen szubtilitásaival foglalkozott, nem késett azonnal a legegyszerűbb magyarázatát adni az eseménynek, az olyan emberek természetes önzésével, kik mindenütt maguknak tulajdonítják a legfontosabb szerepet.

- Tehát még most is szeretett - gondolta és szíve összeszorult a késő lelkiismeretfordulástól. Most már értem viseletét s multkori idegességét a páholyban. Szegény gyermek, mennyit szenvedhetett miattam!

A ház előtt zsufolt néptömeg beszélte és magyarázta egymásnak az esemény részleteit. Bent szánakozó és kíváncsi ismerősök vették körül Rádaynét, ki egy himzett párnába temetve szép arcát valódi fájdalommal zokogott, vad önváddal kiáltozva:

- Mindennek én vagyok az oka, - egyedül én!

Rövid göndör haja, mint egy aranyos mártyr-fény terült el feje körül a párnán.

Bent a ravatal párnáján nyugodtan pihent a másik szép fej. Már visszanyerte régi bájos vonásait, csak fehér volt, élettelenül fehér, mint önmagának viasz-másolata.

- Szegény Nilla, ennyire szeretted hát! - suttogta a költő, és nem tudott egy könnyet elnyomni egykori imádottja szomorú sorsa felett.

- Csakugyan bűnös volt, - gondolta a férj, a mint a Latkóczy megjelenése újra felébresztette benne a fájdalom által elnyomott féltékenységet. - Bűnös volt, különben nem halt volna meg.

Igy teljesült a szegény asszonyka utolsó reménye az igazság kiderülésében. De neki immár közönyös volt minden földi igazság...

- Mily szerencsés asszony ez a Rádayné - sugta a másik szobában Skriván Etta harmadik vőlegényének. - Ha tifuszt kap csak szebb lesz tőle, ha gyászba jut, remekül áll neki a fekete szín.

Ezalatt pedig részvevően vigasztaló pillantást vetett Frankra, a ki ime özvegyember s újból jó partie lett.

Az élet szennyes, nagy hullámai nem szűntek meg tovább csapkodni a Nilla pompás érc-koporsója körül, fel-fel dobva a hazugságokat és számításokat, szenvedélyeket és intrigákat, melyek mélyében születtek - míg az ő rövid életének emlékét lassan bevonta az emberi feledékenység szürke pókhálója.

## Phyllis.

»Él, és ez neki elég.«

*Taine.*

Phyllis vízfordó leány volt Tanagrában. Minden reggel a városon kívül levő patakhoz ment vízért, vállán korsójával, azzal a sajátságos, kissé himbálózó járással, mely a szabadon fejlett test sajátsága.

A mint szandálja végig taposta a nedves füvet és bő, ráncos ruhája minden lépésnél más-más szobrászi redőt alkotott, az örök nőies megtestesülése volt. Ajkán az a mosoly, melyet az élet és a fiatalság öntudatlansága hív ki; lelkét betölté szellemének s a külvilágnak teljes harmóniája - ő maga a szép egy töredéke a világ szépsége közepette.

Az átlátszó, páratlan légkörben tisztán rajzolódtak le a hegyek éles gerincei, s a távoli tenger sötétsárgán, mint olvasztott arany ragyogott a napsugarakban.

Phyllis a patakhoz ért és följe hajolt. Görögország ege nevetett bele az átlátszó vízfelületbe, s mintegy kék zománcalapon látta saját magát, szépségét, nőies tökéletességét a víztükörben. Látta és tetszett neki, kacérság és önhittség nélkül, mint tetszenék egy szép szobor annak, ki megérti a lelket a műben.

Phyllis megmerítette a korsóját, vállára vette, és egy pár pillanatig nyugodtan állva maradt. Aztán még egyszer belenézett a vízbe.

- Bár örökre fiatal és szép maradnék - suttogá. Majd korsójával vállán, lassu, ritmikus léptekkel tért vissza Tanagrába.

\*

Egy nagyváros keskeny, félreeső utcáján, szemben az egyhangu, magas falakkal, melyek elfogták a napot a nyirkos járdáról, - egy régiségkereskedő boltja volt. Csodálatos egyveleg a kirakat mögött, véletlen ellentéteivel, mely keresetlenül is oly különleges jellegűvé tette a sötét kis boltot a többiek között.

A keskeny üvegablak mögött régi könyv feküdt, nagy, idegenszerű betűk kopott kéziratával, miniatúr-képek merev szenteivel telve az aranyos alapú kezdő-betűkön. Ócska kihúzott török kard, ál-kövekkel megrakott markolattal, egy régi elhasadt velencei tükör, japáni aranyhimzés és flandriai csipkedarab, oldalt bronztalak és ócska, rozsdától megzöldült paizsok, egy cizellirozott szekrényke mellett nehézkes bronz-csákányok, egy régi oltárterítőtől egy darab, - aranyhimzésű betűi olvashatlanok a kopottságtól; elefántcsont dombormű, megfeketedett festmények, egy pár váza, egy régi hegedű; - annyi kor értékes és értéktelen lim-lomja együvé hordva.

Az egyik szegletben fehér bőr-kötésű könyv feküdt egy kis gyöngyház berakású szekrény tetején s rajta egy Tanagra-szobrocska. Bő, ráncos chitonjába burkolva, szinte előre lépni látszott, félkezével vállán korsóját tartotta, és sajátságos, titokzatos mosollyal nézett ki a szűk utcára, a szürke ködbe, a rohanó emberekre.

Százan haladtak el, a nélkül, hogy észrevennék a festői kirakatot a szépség e koronájával, a míg egy meglepetten megáll s csodálkozva szemléli a vízfordó leány szobrát.

- Hogy kerülhetett ebbe a boltba - gondolá, s hogy maradt észrevétlenül a nagyváros közönsége előtt? Talán éppen azért, mert ilyen félreeső, ismeretlen zug rejtette el...

És még sokáig állt ott a kirakat előtt; sovány arca, mely a tudás kimerültségéről tanuskodott, most ragyogott az élvezettől, szemeiben a megfigyelés fáradtságát lelkesedés váltotta fel.

Ezt a művész-kedélyű, kissé filozof, kissé poétalelkű fiatalembert elragadta ez az agyagból formált, e szürke világba jutott költemény, s mosolya, ez a csodás, nyugodt, tiszta és mégis rejtélyes mosoly egész nap valósággal üldözte. - És az nap este újra ott állt a kirakat előtt.

A gáz sárgás fényénél még bizarabb volt e parányi, bájos, életvidám alak, a maga közvetlenségével - környezete közepette. Arc kifejezése majd vidámabb, majd komolyabb lett, a mint a lobogó gázfény más-más árnyat vetett reá, csak ajkainak mosolya maradt a régi - változatlanul. Néha csaknem azt hitte a néző, hogy lépni fog, hogy megindul az elefántcsont színű köteten, oly könnyedén, mint egy harmatos mezőn.

Nap-nap után visszatért a fiatal ember, visszavonta átöröklött szépérzéke e kirakat elé, hogy élvezze azt a csodás harmóniát, melyet e szobrocška elmosott régi színeivel, klasszikus bájjával keltett lelkében. Kezdtet rettegéssel gondolni rá, hogy valaki más is meglátja s megveszi - valamely nagy úr, pompás hideg szalonjába, vagy egy régész prózai muzeumába, hogy katológusba szedje szépségét és korát.

De nem; ott maradt tovább is változatlan mosolyával, mindig késve megtenni azt a lépést, mely a való lélettől még elválasztani látszott.

Ezalatt a fiatal filozóf lelke egész rajongásával megszerette ezt a kis vízhordó leányt, kit a szobrocskában megismerve látott. Egy ideig küzdött józan esze a vágygyal, de végre egy hideg sötét téli estén, mikor még a szokottnál is elhagyatottabbnak érezte magát, bement a boltba, - s megvette szobrát. Mily csekélységért, értékéhez képest! de neki ez is hónapok nélkülözését jelentette.

Mikor kilépett a boltból, kabátja zsebében kincseivel, azzal a sajátos levertséggel lelkében, mely a túlfeszített vágy reakciója - csaknem megbánta a nélkülözései árán tett cserét. Lassan ment lakására, lámpát gyújtott, a tüzet felélesztette, s aztán bontogatni kezdte a csomagot. De mikor a papiros-burkot ledobva, ismét előtte volt ez a csodás mosoly, egy darab agyagba lehelt élet, egyszerre mindent elfelejtett.

Hónapos szobájának prózaisága, a jövő képe, lelkiismeretfurdalása, minden eltűnt s a tökéletes szépség harmóniája újra uralomra jutott lelke felett. Egy fekete lakk-szekrényke, melyre felállította szobrát, tökéletes piedestálnak tűnt fel előtte, s ő végig heverve pamlagán, elmerülten gyönyörködött benne.

A lámpa fel-fellobbant, s ilyenkor mintha meglebbent volna a redős chiton a kis vízhordó lány lábai körül, mintha az az egy lépés, melyre oly régen látszik készülni, a másik pillanatban valósággá lenne... mintha mosolya mélyebbé, jelentőségteljesebbé válnék...

A fiatal ember félkarjára könyökölt s halkán sutogá:

- Phyllis, Phyllis! Honnan e rejtélyes mosoly ajkaidon?

A ruha redői megmozdultak. Phyllis előre lépett, s mint zene csendült meg hangja:

- Rejtélyesnek nevezed, mert nem ismered az ifjuság s az élet természetes mosolyát.

A fiatal ember nem volt meglepetve, szinte érezte, hogy ez a szobor nem lehetett lélek nélkül, hogy meg kellett szólalnia.

- Phyllis, nem tudod-e, hogy a természetnél csak az élet titokzatosabb, rejtélyesebb? Nem tudod-e, hogy azóta, mióta nem láttad patakod és eged, mindig döngve verjük a természet titkainak kapuit, s feszegetjük róla a zárt, mely nem enged.

- Nem tudok róla semmit, csak azt tudom, hogy élni gyönyör, szeretni jó, a világ szép és én fiatal vagyok.

- Csalóddol Phyllis! az élet küzdés, a szerelem idegesség, a világ akarat és képzelet s egyéniségemet ez a képzelt világ határozza meg.

- Nem értelek! Nem küzdöttem soha, korsóm olyan könnyű, a melyet elbirhatok. Lelkemben a világ képe igaz és tiszta volt; láttam a hegyeket, éreztem a nap melegét s a fű puhaságát s az Istenek boldoggá tettek, mert szeretni tudtam.

- És nem lepte meg agyadat a hideg kételkedés? Nem érezted csüggedni lelkedet? Nem kínozott ezer kérdés - s végül, hogy mindez miért? Nem gyötört egyetlen gondolat addig, míg fájdalmat nem okozott - s végül fájt a nem gondolkodás is?

- Mily gyorsan s érthetetlenül beszélsz! A gondolat nem fájt soha s ha tüske ment lábamba, találtam rá füvet, és szandálba jártam meggyógyulásáig.

Nem ismered hát a kielégíthetetlen vágyat és ambíciót, a munkától feszült agy zsibbadtságát, kízó ábrándokat - nem ismered a lélek szenvedéseit?

- És te nem ismered a nyugodt gyönyört, az élvezetes várakozást, a kifáradt test pihenésének kellemét? Oh, boldogtalan, milyen világban élsz, hiszen te nem ismered az életet!

- Phyllis, a te világod nem az enyém, és még sem cserélnék veled; mert a küzdelem esik jól, nem a pihenés, - a munka láza a boldogság - a lélek izgalma az élet.

- Szürke elzárt világokban és hideg fényű nappalatok alatt nem is érthetjük meg egymást soha. Vörös napvilágok mellett fázom és zavaros lelketek megdöbbenti az enyémet.

- Az én világomat nem zárják el a köd és falak; és szeretem szürkeségében is, mert az enyém; lelkem a kor lelke és én szeretem a kort, mert ő az édes anyám.

- De nekem mostohám! Örökre szép és fiatal maradtam, vágyam teljesült, de ismeretlen világ vesz körül!

- Örökre szép és fiatal maradtál Phyllis - igaz. Lehet hogy csak a világ vénült meg körülöttem.

\*

A lámpa sercegeve kialudni készült, s a fiatal ember felrezenve utolsó lobbanásánál látta, hogy Phyllis korsójával vállán nyugodtan, mozdulatlanul áll régi helyén - a rejtélyes mosollyal ajkain.

## Csak asszony

Dr. Sebastian, az ideggyógyászat tanára, konstataulta magán, hogy szerelmes. És bár negyven éves szíve nem először ment keresztül ezen a betegségen, a recidiva ez alkalommal veszedelmesen komoly szimptomákkal lépett fel.

A kételyek és belső küzdelmek jól ismert jelenségeinek lefolyása után elhatározta, hogy megkéri ideálját, - annál is inkább, mert a fiatal nő, a mellett, hogy természetesen a világ legtökéletesebb lényé volt, az egyetlen egészséges idegzetű nő volt, kit életében ismert. Gyakori találkozásaik közben, orvosi együttműködésük egyetlen pillanatában sem árult el olyan jelenséget, melyből a látszólag egészséges nőknél a jövő neureszténiás és hiszterikus nemzedék anyáira lehet következtetni.

Pénzre nem nézett; ő maga saját keresetéből már nagy vagyont szerzett, sőt mint németnek, kissé elfogult nézetei maradtak meg „a nőiesség hamváról, melyet az élet küzdelmei letörölnek”, és azt óhajtotta volna, hogy felesége ne folytasson praxist.

Dr. Erikson Zsófia kisasszony keresett gyermekorvos volt. Acélkék szemei, óriási sárgás szőke haja, - melyet elég hiu volt le nem vágni, bár néha maga is restelte nőies gyengeségének e bizonyítékát - norvég családi eredetére vallottak; germán öröklés volt jellemének vas kitartása és férfiasan erőteljes alakja, mely jobban illett volna egy szinpadai valkürnak, mint gyermekorvosnak. De anyja orosz vérből szláv lágyságot örökölt, acélkék szemeinek meleg kisugárzását, s kissé nagy kezeinek azt a gyöngédségét, mely páratlan volt a gyermekápolásban.

A svájci nevelés, az egyetemi élet szabadsága, azt a típust fejlesztette ki e jó anyagból, mely a családjában, a kacér asszony és a vén leány közt közép helyet foglalva el, egy ismeretlen, új egyéniségét alkotja meg a női nemnek.

Sebastian tanár addig vitatkozott vele a női nem hivatásáról, - addig ajánlgatta ideges mamáknak, mint a gyermekbetegségek elsőrangú szaktudósát, kire nagy jövő várhat, - addig vizsgálta a lélektani tüneteket, melyeket a nőnél az új életpálya, a sok ezredéves megszokás és átörökléstől való eltérés fejleszt ki, míg ő maga is pszichológiai megfigyelésre szorult, s félig aggódva, félig boldogan ismerte fel saját lelkibaját.

Miután a diagnózis egészen biztos volt, egy tavaszi este, mikor a kétség éppen olyan türehtetlenül gyötörte, mint akármelyik süldőszerelme a romantika századaiban, becsengetett a jól ismert lakás ajtaján. Egy kis pléhtábla hirdette rajta, hogy itt lakik Dr. Erikson Zsófia.

A professzor elolvasta a táblácskát, egy párszor titkos gyönyörűséggel ismételte a Zsófia nevet - mikor hirtelen rányitották az ajtót. Félix lépett ki, a fiatal festő, a legújabb irány egy sokat ígérő képviselője, ki természettudományi és átöröklési elméleteket tanult Erikson doktortól, hogy a művészetben is érvényesítse a legújabb kutatásokat.

A két férfi hidegen billentette meg kalapját egymásnak és Sebastian belépett.

- Kiállhatatlan egy ember - gondolta magában, a festő után tekintve. - Nem tudom a gall és a germán fajgyűlölet-e az oka, vagy a sangvinikus emberek iránt táplált ellenszenvem, de nem szeretem ezt a festőt.

Csak akkor derült ki arca, mikor a Zsófia szivélyes kézszorítását érezte.

- Üljön le tanár úr - mondta a fiatal nő. - Tegnap este fejeztem be új könyvét. „Az idegélet evolúciójáról”.

- És kritikája?

- Ma nem mondom el. Vitatkoznom kellene s ma fáradt vagyok egy kicsit. - Felsimította haját homlokáról többször is, egészen öntudatlanul, miközben keze reszketett, s szája szeglete egy parányit, alig észrevehetőleg megrándult.

- Ideges! - gondolta a tanár egy szívdobbanással; - de milyen bájosan ideges! Soha nem láttam ilyen tökéletes, ilyen ellenállhatatlan idegességet.

- Mi fárasztotta ki? - kérdezte hangosan.

- Félix volt itt. - Zsófia előre hajlott, fölvetett egy kagylót az asztalról, füléhez tartotta, megint letette. - Képzelje a maga témáját kezdte feszegetni, az asszony hivatásáról, nőiességről, stb., stb. Nagyon megharagított.

- Én is haragítom?

- Oh nem, magának joga van hozzá.

A tanár hirtelen felnézett.

- Igen, a germán faj egy tagjának, a ki még hozzá professzor - folytatta Zsófia mosolyogva, - joga van ahhoz, hogy az „ewig weibliche” lelkesítse. De hogy egy francia, egy bohéme tartson nekem prédikációkat a férjhezmenetelről - az már mégis sok.

Sebastian tanár egyszerre csodálatos bátorságot érzett, Félix az ő malmára hajtotta a vizet.

- Pedig látja én is ilyen tárgyról akarok beszélni.

Elhallgatott, de miután a leány sem szólt semmit, hirtelen folytatta:

- Azért jöttem, hogy megkérjem, - legyen a feleségem.

Zsófia felugrott. A tanár is felállt, azonnal észrevette, hogy nem érte el az óhajtott hatást, de a szerelmesek szívós makacsságával nem akart engedni reményéből.

- Azt hittem Zsófia, - folytatta a tanár, miután a leány felelet nélkül visszaült a pamlagra, - azt hittem, észrevette, hogy szeretem.

Zsófia tiltakozó mozdulatot tett és elfordította fejét; felsimított hajszálain átsütött a világosság, - a lemenő tavaszi nap visszfénye - és a tanár nem volt képes méltóságát megőrizve, elhallgatni.

- Tudom Zsófia, hogy nagy elbizakodottság lett volna tőlem azt hinni, hogy szeret, - pedig hazudott, még egy perccel azelőtt meg volt róla győződve. - De mégis gondoltam, hogy az én szerelmem... Zsófia ne utasítson el, ne legyen kegyetlen.

- Tanár úr, kérem hallgasson! - Szembe fordult vele. - Lehetetlen, értse meg, lehetetlen!

- Más szeret?

- Nem, de nem akarok férjhez menni.

- Csak nem akar a szépségével, maga, egy asszony ideálja, vén leány maradni?

- Vén leány! Ostoba, divatból kiment szó! - kiáltott fel haragosan. - Én orvos vagyok és leszek, nem pedig vén leány.

- Gyakorolhatná hivatását akkor is, ha családja volna. - Sebastián tanár úgy látszik, kész volt engedményeket tenni.

- Nem áldozom fel ezt a hivatásomat, a melyre tudom, hogy van tehetségem, egy másikért, a melynek talán nem tudnék megfelelni.

- A ki úgy szereti a gyermekeket, az a sajátjáért is felelős tudna lenni.

- Igen, épen ez az: a felelősség! A leány hangja a vitatkozás élességét vette fel. Lehet-e az ember valaha felelős a saját gyermekeiért? Elbirhatja-e, hogy minden baj, nyomorúság, boldogtalanság, a mi reájuk az élettel együtt vár, a saját lelkiismeretén legyen? Hiszen a nemzetgazdaság már rég megállapította, hogy szegény emberek bűne a sok gyermek; az orvostudomány, hogy beteg emberek csak nyomorúságot hoznak a világra. De elég-e a gazdagság és egészség ahhoz, hogy boldogok legyenek gyermekeink? Jaj az érzékeny kedélyűnek, örök fájó seb lesz a lelke; jaj a szerető szívűnek, mert örökös keserű csalódás az élete, de jaj az érzéketlen lelkűnek is, mert csak gyűlölséget kelt s nem érdemli meg, hogy ember legyen! Különben is megmondta valamelyik filozóf - ön jobban fogja tudni, ki - hogy legjobb nem születni. Ezt a boldogságot, a Nirvánát előbb kiállt szenvedések nélkül juttatni a még öntudatlan anyagnak... Nos tanár úr, nem felel? Nem vitatkozik?

- Hát ilyen légből kapott, ilyen alap nélküli, hogy úgy mondjam metafizikai okok miatt nem akar férjhez menni egy okos, pozitív gondolkozású nő?

- Szerencsére nem is kényszerít rá semmi ok, - felelt Zsófia hidegen. - Nem úgy, mint azokat a szegény, sajnálatraméltó leányokat, kiket a megélhetés gondja, a társadalom nevetése vagy az egyedüllét megijeszt. Önálló vagyok, van nevem, nem szükséges egyéniségemet föláldoznom azért, hogy egyszerűen egynéhány betű legyek egy férfi neve mellett. Különben is egy nőnek ezer jó oka van, hogy biztos jelenét, a férjhezmenetel bizonytalanságáért fel ne áldozza.

\*

Dr. Sebastião nyáron egy nagy körutat tett Európában; állítólag azért, hogy meglátogassa a híres klinikákat és még híresebb elmeorvosokat, de tulajdonképpen, hogy saját beteg szívét gyógyítsa és felejtse.

Mikor ősszel hazajött, az a hír fogadta a vasútnál, hogy dr. Erikson Zsófia a Felix festő menyasszonya. Ez a hír hallatszott le az ismerős házak nyitott ablakaiból, a kocsik zörgéséből, lakása csengettyűjének hangjából - s bent ez a hír fogadta íróasztalán egy eljegyzési kártya alakjában.

A tanár hősiesen elment gratulálni Zsófinak, de mikor a fiatal nő érezve bűnös, következtelen eljárását, hang nélkül fogadta jó kívánatait, nem állhatta meg, hogy a lehető leggyöngédebb gúnynyal meg ne kérdezze:

- Hát a felelősség a jövő nemzedék boldogságáért? az önállóság elvesztése, az egyéniség föláldozása és a többi ezer jó ok, mely minden nőt visszatart a bizonytalan férjhezmeneteltől?

Zsófia fölemelte fejét. Felfésült hajszálain átvilágított a lemenő nap visszfénye.

- Igaz, minden nőnek ezer oka van arra, hogy férjhez ne menjen és csak egy megbocsátható indoka az ellenkezőre: - ha szeret.

## Legenda.

### Prológ.

A szélben mozgó könnyű, ritkás pálmalevelek csipkés árnyat vetettek a finom sárga homokra, melyet a libiai puszta folytonos üdvözlétként küldött a hatalmas Memphis gránittal kirakott útaira, óriás obeliszkjei és hatalmas szobrai lábaihoz, nehézkes sziklatemplomai és büszke pyramisai lépcsőire.

A pálmák között a széles levelek hűvös árnyékot vetettek egy fiatal görög harcos fehér arcára, s csak itt-ott csillant meg egy áttörő sugárkévében sisakjának vagy könnyű páncéljának érce.

Egy pálmához támaszkodva várt.

Egyszerre két lány kar fonta át nyakát, egy fehér fátyol, - könnyű, de átláthatlan mint egy lótusz-szirom, - gyengén karjához surlódott s beborította arcát.

- Assuah, te vagy!

- Búcsuzni jöttem, Telamon.

A fehér fátyol hirtelen eltűnt arca elől egy női alak szenvedélyes mozdulatára hátravetődve, s két fekete szem tekintete - Egyiptom napjának tüzével - az asszonyi szerelem szenvedélyével merült az övébe.

- A körmenetről szöktem meg! Érted! Megszöktem a körmenetről, miattad - egyedül miattad, hogy elbúcsuzhassam. Tudod, hogy halál vár mindkettőnkre, ha meglátnának itt együtt?

- Assuah, jöjj velem!

Az asszony hallgatást intett. Aranykarpereces karját kinyújtotta arra, a merről a pálmák közt a fehér templom-oszlopok ragyogtak át hozzájuk. Távolról odahallatszott valami halk, lassú menetű, sirámos ének, egyhangu rézfúvóhangszer kíséretével.

- Most mennek Ptah templomába és onnan az Apis-sírokhoz.

A szél egy erősebb áramában mintha közelebbről hallatszott volna az ének, majd meg elnyelte a távolság.

Mint valami apokalipsisbeli csodaállat, mely renyhén fekszik a meleg homokban, az óriás város kihaltan, lomhán terjeszkedett szét a sivatag szélén. Utcáinak labirintjai, oszlop-csarnokai, a sziklából faragott épületek, a fekete sphinxek sorfala kiontott lakóit a vallási fanatizmus egyesítő erejével a holtak városa felé.

Ezek ketten sokáig hallgattak a szokatlan csendben. Az asszony leeresztette mindkét karját, lágyan, tapadón borította be alakját az arany övvel leszorított fehér szövet, melyen átderengett bőrének bronz színe; lapislazulival berakott diademja tartotta fátyolát, mely haját és fülét eltakarva még keskenyítette arcát, finom állát; kissé duzzadt ajkai most szomorú megadó kifejezésűek, de sötétén árnyalt, hosszas vágású szeméből tüzes, szenvedélyes tekintet tapadt a fiatal ember arcára.

A sirámos ének megint felhangzott egy újabb szélfuvalomban.

Az asszony összerezte.

- Férjem vezeti őket és én megszöktem!

- Hagyd a vén bolondot szomorú játékainak s jer velem, ha szeretsz.

- Hallgass Telamon - suttogta Assuah babonás félelemmel, s keze egy pillanat alatt a férfi száján tapadt. - Nem tudod, hogy Osiris felkent papjáról, az Apis szent őrzőjéről beszélsz? Ha meghallotta volna valaki!

Szénézett a pálmák között, de csönd volt mindenütt. Fáradtan ült le egy oszlop veres homokkő talapzatára, melyről Ramzesz kolossal szobra virrasztott évszázadok óta a pálmaliget s a városrész felett.

A tarka hieroglifek óriási háttérben parányinak tetszett gyönyörű hajlékony alakja és papirusnádból font tarka szandáljai nem értek le a földre a kőlépcsőről.

- Jőjj közelebb - kezdte, komolyan intve a férfinak. - Neked el kell menned; nemcsak azért mert kötelességed hív, hanem mert félttem itt az életedet. Gyűlölünk titeket idegen hódítók, féltjük tőletek hitünket, törvényeinket, becsületünket. El kell menned, és én nem mehetek veled! - Hangja szenvedélyes sikoltássá vált. - Gyáva vagyok, félek az Isten bosszújától. Megesküdtem neki a fényes napnak, az életet adó életnek, hogy hű leszek papjához, s örködni fogok felette. Az Isten bosszúja iszonyu és utolér mindenütt.

- Nem félek isteneid haragjától, jőjj velem s velem lesz a nap, velem lesz az élet.

Szenvedélyesen felrántotta a lépcsőről, magához emelte, csókjaival borítva be arcát és nyakát.

- Bocsáss el, nem lehet!

- Hallgass rám! Új istenek kegyeibe foglak ajánlani, áldozatokkal szelidítjük meg őket.

- A te isteneidet!

- Megnyerjük barátságukat magunknak. Hellas szabad ege alatt nem ronthatnak meg a tieid, s vidámabb istenek gyöngédebben szeretnek, mint állatfejű bálványaid.

- A te isteneid! Mik azok az enyéimhez képest? Gyermekek, mint játékok szobraitok és templomaitok a mieink mellett. Hol volt villámos istened még, mikor már Ptah lelke terült el az ősvíz felett, s hol voltatok ti még akkor, mikor már ők uralkodtak Egyiptomon s az élő Memphisen. Ti idegen jövevények, minden rossz kútforrásai, ti akarjátok nyomorult táncos vallásotok és apró áldozattüzes oltáraitokat a mi hatalmas ősi isteneink ellen állítani?

Alakja felegyenesedett szenvedélyes beszédje alatt, fátylával eltakarta arcát, majd letépte azt fejéről, hogy karneol köves túje messze gördült s fanatikus éles hangja bántóan hangzott szét a csendes pálmák alatt.

- Ti akartok új várost építeni a szent folyó mellé, hogy Memphist, a városok napját, a nap székhelyét homályba borítsátok! Átok reátok és pestis pusztítson, el, a sivatag homokja nyelje be játékházaitokat és saját istenetek villáma gyujtsa fel templomaitokat!

Lerogyott a földre s kétségbeesetten tépte fekete haját.

- Assuah, belőled a misztérium papnője beszél!

- Előbb voltam az, mint téged szerettelek!

- Most fanatikus lelked félve öleli át hanyatló vallásod csodáit, bemenekül a sötét templomokba és a borzalmas sírhelyekre, míg kint ragyog a nap, hív az élet, vár a szerelem.

- Velem beszélsz így? Nesketi főpap leányával, Anemho feleségével!

- Miért jöttél hát ide magaddal küzdve? Mi készt menekülni szentélyeid közeléből?

Az asszony kezébe rejtette arcát.

- Jer velem, - folytatta a férfi megnyugtató hangon, gyöngéden hozzáhajolva. - Elviszlek Hellas derűs ege alá. Szerelmem megnyugtató kételyektől zaklatott lelket, s boldogok lehetünk, elrejtve a világ szemei elől.

Assuah feje a férfi széles mellén pihent. Száraz, fényes szemei lassan könnyekkel teltek meg. A nap egy csíkban rásütött egy olajfa nyíló virágaira s kábító illata hullámozva terjedt szét a levegőben.

- Miért is jöttél utamba, - beszélt az asszony gyöngé, panaszkodó hangon.

A férfi megragadta mindkét lecsüngő kezét:

- Jőjj gyorsan, tevéim a város határán várnak reánk.

- Memphist elhagyni - nem, nem lehet!

- Velem jössz, ha akaratod ellenére is!

Felragadta ölébe s az asszony finom alakja lágyan simult hozzá, ellenállás nélkül.

...A messze, messze távolból egyhangú, sirámos ének és zene töredékei lengtek az illattól fűszeres levegővel felénk.

Assuah mint egy kígyó siklott le a férfi karjaiból, s egy tör fénye csillant meg szemei előtt.

- Soha Telamon! Úgy látszik, még nem ismersz, inkább meghalok, mint hogy vétkezzem. Boldogságom minden perceért ezredévek büntetése volna az ár... El kell válnunk, de soha sem feledlek; és tudd meg, ha életem és halálom után száz meg száz átváltozáson átmenve, emberek alakjában újra találkozunk - századok vagy ezredévek múlva is újra meg foglak ismerni és legyen bár egy nyomorult rabszolganő vagy fáraó leánya, a tied leszek ez új életen át! És te is rám fogsz ismerni...

Arany láncát lerántotta nyakáról a rajta függő kettős talizmánnal együtt.

- Tépd szét a láncot, mely a két amulettet összetartja!

Egy pillanatra kidagadtak az izmok a férfi meztelen karján, lábujjai kissé bemélyedtek a talajba, s aztán az egyik karneol-amulette a lánc felével kezében maradt.

- Tartsd meg, ezzel hatalmadba adtam magamat.

- Jobb szeretnék téged egészben a világ legszebb kövénél.

Az asszony rá sem hallgatott: - Erről fogsz megismerni bárhol találkozunk, bármikor, új életre kelve. Isten veled!

Assuah, Assuah!

Már eltűnt a pálmák között. A férfi utána futott, még látta vissza-vissza forduló alakját, látta hogy egyszer meginog, mintha el akarna esni - vagy csak egy pálma hajlott meg előtte? - s aztán egy széles levelű banáncsoport örökre eltakarta szemei elől. Fehér fátyola ott maradt a földön, melyet a puszta szellője már is egy parányi sárgás fűnyérréteggel vont be.

...Telamon napnyugtakor már a fensík szélén haladt, a szikomorfákkal szegélyezett sziklaúton, tevéje imbolygó járása szerint hajladozva a magas nyeregben.

A hatalmas város óriás arányai lassankint kisebbedtek meg; a mértföld hosszú sphinxsorok egybeolvadtak az oszlopcsarnokokkal, tizenkét dynastia királyainak kolosszális szobrai egybemosódtak a lótuszvirágfejű kőoszlopokkal, a fekete gránitmasszák összeszürkültek a sárga agyagtégla házakkal és zöld pálmaligetekkel; csak egy assuani veres gránitobelisk magasodott ki még tisztán, míg egy sziklahajlás az egészet eltakarta.

Feljebb a puszta szélén, a narancsveres alkonyi égbe feketén, élesen belemetszve látszottak a pyramisok óriás háromszögei; széleik az árnyék és fény ellenhatásában még tüzebben megvilágítva, szinte fellobogtak.

- Halottak városa - mormolá a harcos - fakadhat-e új élet elmaradottságban megkövült labirintjaid között, kivirágozhat-e újra a szerelem sötét kriptáidból? S te legszebb asszony, kit karom éltemben átölelt, találkozhatunk-e még valaha?

A másik oldalon belehímezve a sötétzöld, bújó növényzetbe, a Nilus ezüst sávja csillogott; túl Heliopolis fehér épületei drágakövek gyanánt ragyogtak a búcsuzó napsugarakban, kissé hullámozva a meleg levegőben, mintha egy láthatatlan fátyolt lengetne előtte a szél.

A betölthetetlen vágy keserűségével szívében tartott az idegen a hivogató város felé, s léptei nyomát csakhamar örökre befedte a libiai sivatag homokja...

## I.

A szürke novemberi köd vastagon, renyhén feküdt meg Londont, sötét mélyébe szívós kitartással nyelte el a vereslő gázlángok fényét.

Burton dr. vidáman melengette lábait a kandallórácsnál, önző boldogsággal élvezve az utcák ridegsége s legénylakása otthoniassága közt levő ellentétet. Orvosi praxist ugyan nem űzött, de annál szenvedélyesebben festett, bár barátai merész színezésű, lilaszín ködös képeinél többre becsülték műizlését. Kissé sántított és ezért szeretett byroni nyakkendőket hordani, a mi egy cseppet sem illett derült kedélyéhez, de a korrektül öltözködő angol társaságban a genialitás egy vonásának tartották.

A másik fiatal ember, a sovány, fekete kabátos lord Lawriston idegesen jött-ment a szobában:

- Ugyan Burton ne gúnyolódjál; komolyan kérdelem tizedszer és utoljára, akarsz-e holnap velem Egyiptomba jönni?

- Előbb azt szeretném tudni, miért akarsz te Egyiptomba menni? Hogy megkaptad a spleent, az természetes; valamennyi chablonember spleent kap október végén divatból, mint régen katharrust vagy rheumát kapott az őszi ködtől; - ma már csak a geniek derült kedélyűek. Hanem a spleent kigyógyítani nem kell Egyiptom. Egy „trip” a kontinensre közelebb és hamarabb, és éppen úgy visszakívánod otthonod kényelmét, mintha Egyiptomban lettél volna.

A fiatal ember türelmetlenül szólt közbe:

- De sokat beszélsz Henry! Tudod, hogy mindig rajongtam Egyiptomért, letűnt nagyságának misztikus varázsa fogva tartja lelkemet. Különben ismered családi gyűrűnk történetét.

- Tudom, tudom! Ismerem a nemzedékről nemzedékre szálló legendát az ős görögről, kinek az egyiptomi papnő szerelme jeléül csak az amulettje felét adta élete útjára sovány útravalóul. Hiszen ezzel altatott már el dajkád, erről írtál verseket poétakorodban s ez bolondított bele az egyptológiába, sőt azt hiszem ennek köszönheted azt a misztikus vonást is kedélyedben, mely legújabb hóbortod.

- Ez nem hóbort Henry, hanem történelmi tény. Családi típusunk nem vall germán fajra, s nevünk sem angolszász eredetű: talán „laurus”-ból származik. Világos, hogy összeköttetésben van családunk története e kopt gyűrű történetével.

- Romantika, romantika!

- Legyen az! - kiáltott tűzzel Lawriston, - de jogom van kutatni az igazat - s megkeresni az amulette másik felét.

- Bizonyosan megtalálod a British múzeumban, egyiptomi osztály, hatodik terem, tizedik szekrény.

- Nem hűt le gúnyolódásod. Te, a ki büszke vagy self-made-man voltodra, mit tudhatsz a családi hagyományok mély befolyásáról a lélekre. Vajjon nem tett-e engem ez a legenda érzékenyebbé a titokzatos iránt, mely tagadhatatlanul kíséri útainkat az életen át.

- Gyenge idegzetű kor az, mely mindenben valami titokzatosat keres, még ha egy gyűrű is az.

- Legyen hát csak idegesség egész érdeklődésem; de mégis csodálatosnak tartom, hogy emberöltők nyugodtan viselték ezt a gyűrűt, míg bennem leküzdhetetlen vágyat kelt, hogy megkeressem a másik felét, s ez által bizonyosat tudjak meg családom eredetéről. Ki tudja, nem éppen ez a csodás vágy-e a jele annak, hogy én vagyok hivatva végre megtudni a titkot.

Burton felugrott, elvesztette hidegvérét s kiabálni kezdett.

- Persze, hogy őseid nyugodtan viselték ezt a gyűrűt, mert jobban érdekelte őket yorkshirei birtokuk vadállománya és versenyistállóik lovai, mint egész titokzatos leszármazásuk; persze, hogy nem érezték magukat hivatottnak rejtélyek megfejtésére, - de nem is voltak ilyenek!

Megfogta a fiatal ember kezét, egyik ujján a camée-alaku carneol köves gyűrűvel, s a lámpa felé tartotta; a keskeny, csontos kézen csaknem átvilágított a fény s a kékes erek tisztán átlátszottak a finom bőrön.

- Kisasszony! - mondta tréfás megvetéssel. De Lawriston nem engedett:

- Azért, mert te nem érzed a titokzatosat, eltagadod létezését! Pedig nem látod az ultraviolettet sem, s a színeképelemzésnek mégis elhiszed.

Burton vállat vont:

- És ha megtalálod a gyűrű másik felét?

- Ha férfié, testvérem lesz, - ha nőnél találom meg, lady Lawristonná teszem, legyen bár egy fáraó leánya, vagy a legutolsó fellahnő!

- Örült, örült! Még most is fáraókról beszél!

Most már a doktor kezdett fel s alá szaladgálni a szobában, mialatt haragosan folytatta:

- Degenerált emberek, - nem elég okosak arra, hogy egy derült görög filozófia magaslataira emelkedjete, de már nem elég gyengék, hogy egyedül a vallás által vezetessétek magatokat; a féltudás, félhit titokzatossága aztán kielégít. Pedig tudhatnád, hogy minden dekadens kor misztikus és minden miszticizmus egy nemzedék idegessége... A fiziológiából mindent meg lehet magyarázni.

E kijelentés kissé megnyugtatta saját magát.

Egy darabig hallgattak; mindegyik elmondta a magáét, s mindegyik rendíthetetlen maradt a saját meggyőződésében.

- Különböznél meg Riki - szólalt meg egyszerre Burton.

- Kedves doktorkám, tudtam én ezt! - kiáltott fel örvendezve a fiatal ember, ki sehogysem akart egyedül menni, s különben is nagyon szerette a doktort. - Meglátod, te sem fogod megbánni; az öreg Montfort csodákat ír leveleiben Egyiptom égének színeiről a levegő átlátszóságáról s a reflexek tisztaságáról.

- Jó, jó, csak nem is engedhetek el ilyen bolondot egyedül - felelt ez, erősen megszorítva barátja kezét.

## II.

Lawriston valósággal boldogtalan volt, mikor Alexandriába érkeztek. Ez volt hát álmai beteljesedése! Végtelen érzékeny természeténél fogva gyors felhevüléseit váratlan levertség követte mindig és szerencsétlenné tette a legkisebb csalódás, mint most is, hogy belépve kelet kapuján, még mindig nyugatot talált.

Míg Burton elragadtatással élvezte a Hotel de l'Europe minden kényelmét, Lawristont kétségbe ejtette a vendéglő villanyos világítása, a table d'hôte eleganciája és francia konyhája, a pincérek angolos korrekt felszolgálása.

- Ugyan Riki, csak nem vártad, hogy a város közepén arab sátorban fogunk lakni, vagy tevék hátán harmadnapos főtt rizst enni?

- Te meg nem várhatod, hogy keletnek, az én ideálomnak tartsam ezt a várost, mert néhány burnuszos arab sétál aszfaltozott járdáin, mint valami kiállítási mutatványban! Kezdek kétségbeesni, hogy a műveltség elárasztotta ezt a földrészt is, a hol agyoncivilizált lelkünk még egy kis festői szabadságot, valami meleg üdvöztető eredetiséget találhatna.

Egy külvárosi utcán sétáltak, apró boltok, zsidó kirakatok előtt, melyeknek piszkossága már eléggé keletre vallott.

»Egyiptomi régiségek«, hirdette egy négy nyelvű felírás a ronda üvegtábla mögött. Lawriston felment a keskeny lépcsőkön, s alig lépett be, már megbotlott; az éles külső világításhoz szokott szeme csak lassan vette ki, hogy egy asztal előtt áll. Vele szemben egy öreg kaftános zsidó mutogatta régiségeit egy európai öltözetű nőnek.

Az egész bolt egy parányi zug, nagy kövek, szekrények, rozsdás fegyverek, szőnyegdarabok, bronztálak és himzett ruhák keveréke; az asztalon, - mintha egy nagy kosárból borították volna ki - apró bálványok, régi pénzek, érmek, az egyiptomi ásatások szemete feküdt egy halomban.

- Karneol amulett, gyönyörű példány - hadarta az öreg franciául a hölgynek, míg szemüveges apró szemével az új jövevényre pislogott.

- Csomagolja be, a miket kiválasztottam, - felelt egy fiatalos üde hang, félre nem ismerhető párisi kiejtéssel, mialatt finom keztyűs kezével pár darab pénzt tett le az asztalra a lomok közé.

Az öreg zsidóknak bámulatos nyelvtudománya volt, s oly rendkívüli jártasságra tett szert a fajok megismerésében a népek örökös hullámlása között, hogy alig távozott a fiatal hölgy, azonnal angolul kezdett beszélni a még mindig határozatlanul ott álló Lawristonnal.

- Van-e még egy olyan karneol amulettje? - kérde gyorsan az öregtől.

- Nincsen uram, az volt egyetlen szép példányom, azonban itt van egy jaspis tű... de már Lawriston kint volt a boltból.

- Gyorsan utánuk - szólt a kint váró Burtonhoz, a francia hölgy után mutatva, ki kísérlőjével együtt eltűnt a legközelebbi szegletnél.

- Nála van az amulett - magyarázta tovább, mialatt csaknem futva indult el ugyanazon az úton.

Burton szívesen ment vele. Aránylag szerencsés megoldásnak találta volna, hogy ha már minden képtelensége ellenére beteljesednék a lord előérzete, - inkább egy bájos, karcsú hölgnél találják meg a kincset, ki Worthnál készült utazóruhában sétál s a Rue de la Paix-n vásárolja kalapjait, mint valami rongyos fellahnőnél, ha még oly festőiesen van is nyakába dobva a lágy török szövet.

A hölgyek természetesen ugyanazon vendéglő előtt álltak meg, a hol a két angol lakott. S a portás azonnal megadta felőlük a vendégkönyvbe bejegyzett felvilágosításokat.

Mi sem volt könnyebb, mint a table d'hotelnál megismerkedni mademoiselle de Hugues-el, ki gyengélkedő egészsége miatt a telet Egyiptomban fogja tölteni, és ki nem azért volt francia, hogy azonnal észre ne vegye a két férfi érdeklődését iránta. Hízelt hiuságának e hódítás és örömmel mutatta meg ékszereit új barátainak.

Alig csúszott elő a karperecre függesztett amulett a szűk utazóruha ujjából, Lawriston már kezdte sejteni csalódását, s kezébe véve, azonnal látta, hogy az egész közönséges hamisítvány, új foglalatban, a mit a kisasszony hihetőleg olcsóbban megkapott volna Párisban mint itt.

- Hogy is hihettem egy percig is - mondta később barátjának, hogy ily könnyen meglelem egy boltban. Hiszen annak ő nála is féltett ereklyének, titokzatos amulettnek kell lenni, nem pedig pénzen vehető ékszernek.

### III.

Az alkonyi óra az izzó fehér világítást átlátszó kékes homálylyá változtatta s lelohasztotta az élénkséget Kairó szűk utcáin. Barna arab asszonyok, fátyolos török nők ültek a küszöbön, míg a keskeny ajtók fekete nyílásában egy-egy fehér burnusz vagy turbán világított, tulajdonosának barna arca, nyaka egybefolyt a háttér sötétségével.

- Burton, érzem magamban az atavizmus felébredését, érzem keleti vérem pezsgését ebben a csodás környezetben. Alakok bája, színek harmóniája: - Szépség a te hazád kelet! - rajongott Lawriston barátja karjába kapaszkodva, miután fáradtan a sok kerülgetéstől, lökdösődéstől, kiabálástól, egy nyugodtabb utcába tértek be. - Nézz oda!

Az egyik ajtó mórstilü keretében egy keskeny fehér alak jelent meg és lassan közeledett. Fiatal nő volt. Arcának szépsége, mozdulatainak könnyedsége még emelte ruhája festőiségét; fejről egy arannyal hímzett kendő csüngött, de fátyola le volt engedve komoly barna arca elől.

A mint a két férfi tekintetét magán érezte, gyorsan arca elé vonta fátyolát, mely kissé megakadt karneolköves fülbevalójában.

Még egy pillantást vetett a „frankok” felé, aztán megfordult s az ellenkező irányba tartott.

- Gyorsan, menjünk utána - szólt Lawriston.

- Ugyan miféle bolondot akarsz tenni megint?

- Nem láttad karneol fülbevalóját?

- Ha minden karneolkőnek utána szaladsz, a mit Egyiptomban látsz, akkor én nem mehetek veled, - mondta Burton komolyan.

- Jó, hát egyedül megyek, - és a doktor kénytelen volt utána bicegni.

Lassan besötétedett, s ők még mindig követték a szűk, tekervényes utcákon az előttük siető fehér alakot.

- Henry, érzem, hogy most meg kell találnom. Mily csodaszép ez az est és mily bájos ez a misztikus megjelenés! Ha még most sem érzed a romantika varázsát, akkor fából vagy!

- Inkább fáradt vagyok - felelt ez, kit kezdett nyugtalanítani a kaland, mikor a leány eltűnt egy ajtó megett, s Lawriston habozás nélkül belépett utána.

Nehány sötét lépcsőn bukdácsolnak feljebb s egy még sötétebb folyosón végig, a hol Burton félig kihúzta törét botjából. Aztán beléptek egy szobába.

Olajlámpa világított egy kis asztalon, a fal mellett alacsony ülőhelyek voltak szőnyeggel letakarva, néhány arab ült keletiesen rajta, nyugodt várakozással.

Senki sem csodálkozott az idegenek belépésén, sőt inkább ők voltak meglepve, hogy minden feltűnés nélkül leülhettek. Nehány pillanatig csend volt, aztán egy lapos orrú négerleány szőnyeget terített le a szoba közepére, ő maga leült a túlsó szögletbe s egy dobformájú gitáron néhány hangot vert ki.

- Hiszen itt mi színházban vagyunk, - kiáltott fel Burton, hirtelen megnyugodva.

A táncosnő belépett. Lassan, vontatva jött a szőnyeg közepéig, s éppen olyan lassan kezdte el a táncot, jobbra-balra ingatva hajlékony derekát. De a zene üteme gyorsabb lett, s gyorsabbak a mozdulatok; karjait a levegőbe emelte s teste minden tagja remegett a tánc szenvedélyétől, - csak arca maradt egyforma nyugodt, - míg könnyű ruhája körültekeredett egész alakján, karperecei, nyakláncai s a csörgők, melyeket színesre befestett nyakán, mellén, karjain, lábain viselt, túllármázták a zenét, s a magános világítás mozdulatainak fantasztikus árnyait óriásra növelve vetette a háttér falára.

Aztán éppen oly észrevétlenül lassult el a tánc s a zene; csak az ékszerek rezegtek még tovább testén s a karneolfüggők fülében.

Lawriston intett a táncosnőnek, s az gyorsan leült a szőnyegre lábaik elé.

A gyér világítás mellett az angol előrehajolt a fényes barna vállak felé. A karneolfüggők arab felírásu kaméék voltak, legalább ezer évvel fiatalabbak az övéinél.

Gyorsan felállt, egy aranyat dobott a leány ölébe s távozott. Csak a táncosnő tüzes szemeinek bámuló tekintete követte, a mint eltűntek a sötét folyosón.

#### IV.

Túl a Mokattam sárgásfehér sziklafalain, túl a mitrahinei pálmaerdőn, a Nilus áradásának maradványai mentén, majd rombadőlt oszlopok, ormótlan sziklatöredékek és homokbuckák között haladtak a tevék; a patáik által felvert finom fővény egy-egy magános szikomor aszott leveleire szállt le, s imbolygó járásuk szerint hajladoztak az utasok a magas nyergekben.

A pusztulás képe mind nagyszerűbben fejlődött ki szemeik előtt a fehéren izzó napsugarakban s mind nyomasztóbban nehezedett lelkükre a szóval, siket csendben...

Az ős Memphis romjai közt a Mariette bey házában fogadta őket Montfort, az öreg egyiptolog. Boldogan szorongatta a fiatal Lawriston kezét, míg kutatólag nézte végig Burtont. Nem szerette a laikusok naiv megjegyzéseit saját szakjában.

- Burton festő és műértő, - nyugtatta a lord.

- Nos uram, akkor bámulatos élvezet vár reá. Olyan felfedezést tettem kutatásaim közben, mely pénzértékben ki sem fejezhető, pláne műértő előtt. Hassan, hozzátok ki a leletet.

A napsütötte magas terrász kövére négy ember tette le az aranyozott fakoporsót. A nemes érc fénye tiszta volt, s ugyanazok a napsugarak ragyogtak szélein, a szegleteken és siklottak végig tetején, melyek pár ezer évvel előbb a sötét üreg előtt elbúcsúztak tőle.

- Bámulatos épségben megmaradt darab, - mondta az öreg tudós büszkén; - egy még eddig be nem járt sziklaüregben találtam, s mikor a követ elhengerítették előle, még ott voltak azoknak a meztelen lábnyomai, kik a koporsót behelyezték. Kétezer éves lábnyomok egy ujjnyi futóhomokban!

Pár pillanatig ünnepélyes csend állt be; mindenki tisztelte az öreg tudós elragadtatását.

- És most uraim! - Fölemelték a koporsó fedelét. A múmiatest, az arannyal festett ibis kiterjesztett szárnyai alatt, veres és kék hieroglifekkel borított takarójában feküdt ott; de nem ez volt a mi meglepetés kiáltását csalta ki a Lawriston ajkairól, míg Burton egy sziszzenéssel hajolt le: - És ez valódi?!

Az öreg Montfort szemrehányó tekintettel nézett végig rajta.

- Bocsásson meg - felelt a doktor zavartan, - de a mi korunk már oly ügyesen tud hamisítani, hogy jó még magunkban is kételkedni.

Lawriston leemelte a múmia fejét borító álarcot, hogy közelebből megszemlélje ezt a csodálatos műkincset, melynek valódisága csakugyan kétségtelen volt.

Az ismert fa-álarcon viaszszal festett bámulatos szép női fej, egy tökéletes arckép tekintett velük szembe.

Az ovál fejforma elkeskenyülő állával, kissé duzzadt ajkaival, az arc sápadt bronzszíne, a magas homlok, a gyöngyökkel átfűzött vastag fekete haj, a keskeny hajlott orr, - az egyiptomi őstípus tökéletes formája volt, míg mélyenfekvő, sötéten árnyalt, hosszú vágású szemeihez alig illett az a tüzes, szenvedélyes tekintet, mely valahol a távolban kereste fanatikus érzelmeinek tárgyát.

Montfort meg volt elégedve a hatással: - Szebb, és finomabb kidolgozásu, mint a Graf-gyűjtemény 45. száma, - szólott elragadtatással - mely az eddig ismert legszebb halotti álarc. S ez most a British múzeumé lesz, - ha csak lordságod nem óhajtja...

- Megtartom, - felelt ez habozás nélkül, csodaszép asszony.

- Hysterica volt, szólt közbe Burton, de senki sem hallgatott rá.

- És most felbontjuk a mumiát, kincset érő ékszernek kell rajta lenni. Igen előkelő nő lehetett. Nézzék ezt a faragott alabastrom vázát, melyet mellette találtam és az aranyozott fayence halotti szobrocskát. Ez a kis bronz Anubis isten jól megőrizte nekem ezt a kincset. Az álarcról ítélve mely a sykioni iskola modorában van festve, a Ptolomeusok korában vagy azt röviden megelőzőleg élhetett. - Különben majd elolvassuk.

A két fiatal ember rá sem hallgatott, annyira elmerültek a csodás arc bámulatába, csak akkor fordultak oda, mikor a múmiát borító kötelékek lassanként lefejtettek a testről s az arc kiszabadult - teljes iszonyatosságában.

Lawriston ijedten tántorodott hátra.

Ez a csontvázarc, fekete, rászáradt bőrével, beesett orra és szája, egyik szemüregéből borzalmasan kidülledő megmaradt félszemével, ugyanaz a csodaszép asszony, kinek nézésével nem tudott betelni. Az a maroknyi vörhenyeges hajszál, mely a koponyacsontra tapadt, összes maradványa annak az éjsötét hajtömegnek, mely arcát beárnyalta.

A fiatal ember undorodva fordult félre:

- Csodálatos, - az örökkévaló életet akarták jelképezni, és az örökkévaló halál iszonyatát balzsamozták be és tartották fenn nekünk.

- Inkább porrá lenni, mint kiszáradni, - felelt Burton. Még őt is mélyen meghatotta az ellentét borzalmassága. Aztán egyszerre ijedten kiáltott fel. Mind odanéztek; Lawriston sápadtan kapaszkodott az asztalba, s meredten tekintett a hullára.

Az aszott nyakcsigolyák körül, egy-egy aranyláncon karneol-amulette csüngött.

- Az én gyűrűm fele - szólalt meg végre Lawriston fuldokolva, s Montfort elé tartotta kezét.

- Bámulatos véletlen - kiáltott ez fel, - csakugyan a másik fele. Itt a scarabeus-bogár feje, emitt a teste, ez a kígyófark folytatása. Igazán rendkívüli véletlen! Különböleg egészen közönséges amulett, s nem is értékes. Azt jelenti „öröklét”.

- Sokkal pompásabbak a többi ékszerek. Nézzék ezt az aranykígyó-karperecet, ezt a rengeteg kék faiencegyöngyöt, - életében el sem birta volna, - s ez a lapislazuli berakás valóságos email-cloisonné. - Ni, még egy scarabeus vörös jáspisból!

- Mennyi hiúság egy ilyen nyomorult testen, - szólt Burton - s azt hiven, hogy Lawriston mellette van, felnézett. Akkor látta, hogy ez már lement a terrásszról, s gyorsan halad a lépcsős pyramis felé. Fekete alakja erősen kivált a homok sárgás színétől.

Egy széles sziklalapon, talán valamely ledőlt, elporlott szobor talapzatán megállt. A pusztaszélén a narancsveres alkonyi égbe feketén, élesen belemetszve látszottak a piramisok óriási háromszögei. Széleik a fény és árny ellenhatásában, még tüzebben megvilágítva szinte lobogni látszottak.

- Halottak városa - mormolá, - hogy fakadhatott volna új élet romjaidból, új szerelem sötét kriptáidból!

A másik oldalon belehímezve a sötétzöld buja növényzetbe csillogott a Nilus ezüst sávja. Túl Kairó kupoláival és minaretjeivel, mint egy drágakőből faragott szép ékszer ragyogott a búcsuzó napsugarakban - a heluani fürdők fehér épületei kissé hullámozva látszottak a fölmelegített levegőben, mintha egy láthatatlan fátyolt lebegtetne előtte a szél.

Csüggedten tekintett gyűrűjére. Nem a csodás érdeklődés, a leküzdhetetlen vágy érzetével; az iszonyat, a szabadulni vágyás gondolata vett erőt rajta.

Lassan lehúzta ujjáról, s remegő, akaratnélküli kezéből a földre hullt; egy pillanatig tovább gördült a letaposott talajon, aztán lassan lesülyedt, s örökre elnyelte a libiai sivatag homokja...

## Romantika.

A regényalakok elhatározták, hogy meetinget tartanak. - Miért lennének éppen ők kivéve a század szellemének befolyása alól?

Hősök és hősnők egyaránt elégedetlenek voltak sorsukkal s az utolsó amerikai „voman right”-gyűlés óta nem volt nyugtok: ők is érvényesíteni akarták jogaikat, s kifejezni elégedetlenségüket az írókkal s az emberiséggel szemben.

Hogyne! - Mikor az egyik rész bepókhálósodva, megrozsdásodott címerén a „sans peur et sans reproche” jeligével - lét és hírnévtől megfosztva örökre letűnni készült a közöny miatt, - a másik tönkre megy a kimerítő munkában, hogy a nyugtalan s mohó emberiség előtt újra meg újra más alakban jelenhessen meg.

- Paul úr, a fin de siècle-ideg embere, a nagy könyvtár alsó polcáról, egyik legolvasottabb francia regényből lépett ki, tökéletes estélyi öltözékben. Azt indítványozta, hogy Páris valamelyik előkelő vendéglőjében vagy klubbjában tartsák meg a meetinget.

- Ki adna helyet ilyen gyűlevész népségnek? - feleltek az angol regények, honfitársukra, Robin Hoodra, s a londoni zsebmetszőkre gondolva.

Végre is a szavazásnál a sok kötetes romantika győzött, s elhatározták, hogy egy Rajna-parti varrom óriási termében jönnek össze holdvilágnál.

De a holdvilágot a gyűlés estéjén sűrű őszi köd takarta, titokzatos félhomályával még jobban kedvezve választottjainak.

A századok óta vak és süket terem zajtalanul telt meg sajátságos, soha nem látott s mégis oly ismerős alakokkal. Ragyogó, csaknem vakító fény terjedt el némelyik körül, - ha saját lelkük világa fényt vetett egyéniségük rejtélyére, - vagy csak gyöngé, bágyadt fény volt, mi lépteiket kísérte. Csak az egészen lélek nélküliek mozogtak sötétben, keresve a nagy alakokat, hogy tőlük egy kis kölcsönként világosságot kapjanak.

A legtöbb összeolvadva a nagy íves ablakokon benyomuló szürke köddel, bizonytalan, néha megvilágított, meg újra elmúló árnyak gyanánt mozogtak ide s tova.

Az egyik oldalfal mellett lezuhant lépcsőzet volt az emelvény. Paul úr, kinél az idegesek erős érzéke a bizarr iránt feltámadt, innen a magasból élvezte azt a sajátságos látványt. Kabátján egy óriási vörös szegfű világított, nem tudni a belső fénytől-e vagy csak egy mesterséges kis villanygomb segítségével.

Szegény Paul nagyon didergett kivágott mellényében, mert bundáját természetesen a lépcsőházban hagyta volt. A mint körütekintett, azonnal észrevette, hogy Rougon-Maquarték nem jöttek el.

- Ez a parvenu család megmutatja, hogy büszkébb az igazi kékvérnél - gondolá. - De milyen érdekes társaság! - kiáltott fel aztán.

- Ez is unalmas, mint az élet - felelt Raoul - hiszen ismerik önök is - a blazirt Raoul, cigarettáját a Rajnába dobva.

Pedig csakugyan érdekes társaság volt.

Szociálisták és színésznők, léha naplopók és öreg tengerészek - a modéle-typus Sapho s a ferde szemvágású madame Chrysanthème. Gyárosok, kik munkájukkal „ócska címereket megaranyoznak”, s grófkisasszonyok, kik a „munka nemesít” elvéért küzdenek.

Aztán történelmi hősök, kik itt is poseolnak s nehezen találják magukat a nép között; rejtélyes grófok, kiknek titkait az első lapon megsejtjük. Odettek és Denisek mellett Dosiák, a tragikus Lise Fleuron s a még tragikusabb Karenin Anna, Copperfield Dávid, gyermekszenvedései fájdalmas mosolyával s a bolygó zsidó fáradt testtel, fáradt lélekkel.

Ott van Salambbo, kígyóját körütekerve testén, a harminc éves asszony hódító megjelenése, Holdenis Meta, a ravaszok naiv tekintetével zöld szemeiben, Werther rozsdás pisztolyával, s az ironikus, skeptikus Dubois Philippe a Kreutzer-szonatával kezében. Valamennyi kékharsnya Corinna óta s még több emancipált asszony se nem nőies, se nem férfias alakja.

Az izlandi halász, az újonnan született romantika életerejével - s Quasimodo a múlt romantika szörnyszülötteivel együtt. Köztük gyermekek, nyomorultak, páriák, örültek és morál insanity-ben szenvedők. Atala mellett Clemenceau Iza, s a kaliforniai Sierrák tiszta lelkü aranyásója mellett a Cosmopolis piszkos lelkü aranykeresője.

A jó Bonnard Szilveszter rövidlátó mosolyával, Madame Bovary a férje karján, Kárpáthy Zoltán, lelke tisztaságával s a kétszívű asszony lelke homályával. Harlow Clarisse és a Gyurkovics-lányok, míg a jegyesek egymást keresik a teremben, mint regényükben három kötetten át.

Gretchen a legbájosabb öntudatlansággal halad át a termen; csak Bede Ádám követi, azt hiszi, hogy az „övé” megy ott. Egy csapat honfitársnője panaszkodik Jane Eyrenek, hogy már senki sem törődik a nevelőnők regényes szerelmeivel.

Paul és Virginie nyugodtan játszanak; tudják, hogy míg franciául tanuló gyerekek lesznek, őket nem felejtik el.

Egy szegletben áll Raszkolnikov, a saját lelke fényénél vizsgálva önmagát - s óh csoda - körülötte egy megvilágított körben grófok és grófnők szédelegnek bizonytalanul; azonnal meglátszik rajtuk, hogy nincsen se testük, se lelkük, szegények! - csak ruhából és csipke-zsebkendőből állanak.

Ott van a wakefieldi lelkész és Pendennis; de Tankréd lovag s Kartigám kisasszony sem hiányzanak.

Itt vannak a többiek is mind, gyöngék és erősek, vidámok s bánatosak, urak, parasztok, hősök, ártatlanok és kitanultak, hogy embereket és századokat jellemezzenek.

Olyan nemzetköziek panaszai, mintha csak valódi emberek volnának. „Overworking”-ot emleget a modern, míg a régi pajzsát döngeti s Don Quixotteként háborúra készül.

Numa Roumestan fellépett az emelvényre, hogy délvidéki vérenek teljes szónoki melegével adja elő helyzetüket, mikor az ajtó egyszerre felnyílt s aztán döngve becsapódott, mialatt nappali fény áradt szét a teremben.

Egy fiatal és bájos nő haladt az emelvény felé báli ruhában, keztyűtlen karjain karperecek ragyogtak, félig lebomló haja egy arany nyállal volt feltűzve. Gyors lépései és bágyadt, majd fel-felvillanó tekintete ideges asszonyra vallottak.

A szónok tiszteletteljesen adott helyet a szépség ez erélyes megjelenésének, s az idegen gyors, szaggatott modorban, de kellemes hangon így beszélt:

„Hálátlanok, nem hívtatok ide, a hol az első hely engem illetne meg! És fel sem ismertek? Nem ismersz Tankréd, s te sem don Juan? Nagyon megváltozhattam azóta. Werther, ki adta kezédbe a pisztolyt, s Gretchen miért kellett meghalnod? Ki vezetett ki a bűnből Szonia, s ki tett téged tönkre Paul? Nekem köszönöd hirneved Bovaryné és boldogságot és bánatot ti mindannyian.

„Mit ér egész tanácskozástok nélkülem! mert tagadhatjátok bár, vagy elismeritek: én vagyok a lelketek! Nélkülem sohasem jöttetek volna világosságra a fantázia homályából!

„És hiába minden panaszotok és követeléseitek, ti fiatalok le fogtok tűnni, mint letűntek a régiek, csak én maradok meg, hogy mindig új alakoknak s más irányoknak legyek régi és örök létfeltétele. Nem ismertek meg?”

\*

A szerelem volt.

## Psyche.

Volt egyszer egy szegény poéta, akit senki sem ismert, mert sohasem írta meg a verseit. Csak ő maga tudta, hogy gyönyörű költemények vannak agyában és szívében; érezte, hogy minden gondolata egy kész sonnet - és mégis olyan ismeretlen, olyan elhagyott volt ezen a világon.

Pedig mindig kereste a társát, - az ő lelkét, mint a hogy mondta, - mert azt találta, hogy a kinek nincs senkije, a ki szeresse, annak nincs még lelke sem.

Fel s alá járt az emberek között, látszólag céltalanul, a nagy üveglakos kirakatok előtt, a melyek mögött annyi sok gyönyörűség volt - mind rokonai neki, mert azoknak sem volt lelkük, de azok nem érezték ezt a hiányt. Hintók robogtak el mellette csodaszép asszonyokkal, a kik mikor arcukat feléje fordították, versenyt ragyogott a szemük a gyémántjaikkal, s bőrük selymesebb volt mint az a bársony, a mit viseltek. Ezek is rokonai voltak, - nekik sem volt lelkük, s ők talán érezték is ezt, csak nem tudták megkeresni.

- De én keresni fogom, míg megtalálom - gondolta a szegény költő és fel s alá ödöngött az utcákon, mindenkit jól megnézve, hogy nem ismerné-e fel valamelyikben azt, a kit keres. Közbe-közbe búsan sóhajtozott: - Psyche, Psyche!

Egy rendőrnek feltűnt ez a furcsa sóhajtozó ember, és megszólította, hogy mit járkál itt fel s alá céltalanul:

- Psychét keresem - felelt a költő - talán látta valahol?

- Nem, nem láttam - de majd megkérdezem a rendőri hivatalnál - és följegyezte a Psyche nevét.

A poéta azonban tudta, hogy a rendőrség soha sem fogja megtalálni Psychét s reménytelenül fordult el tőle.

Szembe vele egy gyönyörű alak jött; a mint végig lebegett az aszfalton, a kirakatok még jobban ragyogtak, mintha neki tartanak fen legszebb ékességeiket, az utcai zaj melódiává lett, még a száraz hársfák is az ő lábai elé hullatták utolsó leveleiket.

- Ez ő! - gondolta a költő és hozzálépett.

- Bocsánat - szólt - azt hiszem, ön Psyche.

A ragyogó szemek egy villámlása végig mérte a vakmerő poétát tetőtől-talpig és a szép alak tovább haladt, csak a hosszú szürke aszfaltszallag húzódott végig a költő szemei előtt.

- Nem Psyche volt - sóhajta csüggedten, és ő is tovább ment.

Lassankint beesteledett. Mintha egy más világ támadt volna fel körülötte. Itt-ott villogott, ragyogott minden, még jobban mint nappal, máshol mystikus sötétség burkolta be újra. A költő nagyon szerette az estét, ezt a változó világítást, mely nem olyan éles, nem olyan józan mint a nappali, s a szegény jövő-menő poétát nem veszik észre, nem állítják meg.

- Most meg kell találnom - gondolá, s a mint egy mosolygós leányarc felmerült a legközelebbi sugárözönben, megszólította:

- Ön az Psyche?

- Nem, én Katica vagyok, a varróleány, - felelt a mosolygós arcocska, - és nagyon megköszönném, ha hazakísérne; olyan sötétek a külvárosi utcák és én félek egyedül.

De a poéta nem kísérté haza. Ő nem Katicát kereste, hanem Psychét.

Egy nagy emberáradat besodorta a színházba, fel a nagy márványlépcsőkön, melyek mellett kőből faragott asszonyok állottak őrt s a villanylámpák mesés sugárözönt pazaroltak a szegény poéta fejére, akár csak ábrándjaiban, mikor a hírnévről álmodott.

De a nagy vörös függönyös ajtónál nem bocsátották tovább. Ott megállt, s mikor néha-néha megnyílt az ajtó, s a függöny félrelebbent, belátott a színpadra.

Ez volt csak az ő világa! Mintha képzeletének minden alakja testet öltött volna, fényes ábrándjai világánál - de csak egypár pillanatra, a mennyi egy ajtó kinyitása és becsukása közt eltelik. Szegény elkárhozott ott leste azt az ajtónyílást, - és látta a mint egy parányi tündér szivárványszárnyakkal berepül a színpadra, mindig közelebb-közelebb lebben a lámpák felé mint egy arany szárnyú lepke, mely a fény felé repül.

- Most mindjárt elégeti a szárnyát, kiáltott fel a költő - abban a pillanatban becsapódott az ajtó, s ő megint kint maradt. Bentről zaj és taps hallatszott ki, a költő pedig vadul dobogó szívvel rohant a kijáráshoz.

- Ez ő volt! Psyche! Meg kell fognom, különben elrepül. - Soká várt ott a villanyos lámpa fényében, mint valami koldus, ki a más portáján kopogtat, pedig ő a saját magáét jött elvinni.

Végre kilépett Psyche; már nem voltak szárnyai, nagy prémes gallér borította be nyakát, s abból a legbájosabb, leggonoszabb, gúnyos és mégis kedves arcocská emelkedett ki.

- Oh Psyche jöjj velem, - kiáltott a költő, feléje nyujtva karjait. Psyche felkacagott és vele nevettek a villamos lámpák, a kőkaryatidok, a márványlépcsők s a buta hold odafent, - aztán karjába kapaszkodott egy kövér úrnak, felült vele egy kocsiba s elrobogott.

- Nem Psyche volt, - gondolta a költő ismét csalódottan, s miután később senki sem járt az utcán, ő is hazament. Hideg és sötét volt kis szobájában, s a szegény költő éhesen, dideregve feküdt le vetetlen ágyába, s Psychéről és villanylámpákról álmodott.

...Másnap nem lehetett kimenni az utcára, olyan hózivatar volt. A fehér pelyhek örült keringéssel hullottak le a földre, hogy elolvadjanak.

- Mint egy-egy megíratlan költemény, - gondolta a költő, a ki az ablaknál állott s Psychéről gondolkozott.

A házmesterné borzas, veres hajú lánya azalatt takarított s tüzet rakott a hideg kályhába.

- Óh Psyche, Psyche! - sóhajtozott a költő elkeseredetten.

- Parancsol valamit? - kérdezte a lány, a ki nem értette, mit mond az ur, s azt hitte, neki szólt.

- Menj innen - kiáltott a költő roppant haragra gyúlva, hogy az ő sóhajára ez a vereshajú, szeplős leány felelt.

„Psyche, Psyche” suttogták a fahasábok, „Psyche, Psyche” ropogott a tűz; a költő kényelmes széken ült a kandalló előtt és a királynői hölgyre gondolt, meg Katicára, meg a nevető táncosnőre, míg a házmester leánya behozta az ebédet.

Az ebéd jó volt, s a költő látta, hogy a leány csinosan megfésülködött, vasárnapi ruháját s új cipőjét vette fel.

Délután a poéta újra az utcán volt, talán azt képzelte hogy a fehér hó Psychét is kicsalja. De kint piszkos hólé folyt az utcákon, s mintha valamennyi Psyche elszállt volna egy melegebb napsugaras világba, csak rendőrök és fiakkeresek voltak az utcákon.

Este mikor hazament, meleg szoba és vacsora várta. A házmesterné lánya csinos meghajlással fogadta mikor belépett.

- Hogy hívnak kis lány? - kérdezte a költő barátságosan. Nagyon jól esett átfázott tagjainak ez a meleg légkör, s a lámpavilágnál a leány sem látszott annyira szeplősnek.

- Tercsinek - felelt az. - Ma én főztem a vacsorát s örülnék, ha jól ízlenék.

A költő kitünőnek találta a vacsorát s pompásan aludt jól vetett ágyában. Hanem másnap annál keservesebb volt a nélkülözés e gyorsan elmúlt vasárnapi boldogság után. Mikor este fázva jött haza a hiábavaló keresés után, és üres, hideg szobájára gondolt, nem állhatta meg, hogy a kapusné kis ablakán be ne tekintsen. Barátságosan fénylett feléje a tűz világa a vas-kályhából, erős gőz szállongott fel a veres-rézfazékból, könnyű fátyolt vonva a Tercsi kipirult arca elé, a mint a fazék felé hajolt.

A költő nem tudott ellentállani, s belépett. Aztán mindig gyakrabban ment be hozzá a téli estéken, s mindig kevesebbet gondolt Psychére. Végre pedig feleségül vette a vereshajú Tercsit, a költeményeit ugyan soha sem írta meg, de Psychét sem keresi többé. Legfeljebb akkor megy az utcára kóborolni, ha a gyerek nagyon sír.

\*

- Ebben a hát az volna a morál - szólalt meg a legöregebb úr a társaságban, mikor az író felolvasta meséjét - hogy fiatal emberek ne töltsék az idejüket az utcán.

- Oh az az unalmas morál, - felelt az író kedvetlenül a prózai felfogás miatt, - hiszen régen kiment már a divatból a morált keresni.

- De végre is hát hol a mese pointeje? - kérdezte egy skeptikus szőke úr.

- A pointe az - felelt valamelyik szerelmes fiatal ember - hogyha az ember megházasodik, megtalálja a lelkét.

- Sőt ellenkezőleg - vágott közbe egy pesszimista agglegény - ha az ember megházasodik, örökre elvesztette Psychét.

Egy költő is volt a társaságban. Hirtelen felállt: - Nincs igazatok - szólt közbe, nem az a mese pointeje.

- Hát mi? - kérdezték valamennyien.

De a költő nem felelt. Lehet hogy ő maga sem tudta.

## Egy csomó ibolya.

Mikor reggel Fauszt kisasszony belépett a szobájába, meglepetten állott meg.

Pedig nem Mephistó fogadta. Nem is lett volna helye a tagadás szellemének a pozitív tudás e hajlékában s nem volt egy zug sem, mely misztikus megjelenésének helyet adhatott volna. A hygiene legújabb elvei szerint berendezett világos nagy szobában poros foliánsok és megsárgult szüette pergamenek helyett a falaknál könyvtárak zárták magukba a modern tudomány igazságait. Mert Fauszt kisasszony a Nostradamus titokzatos könyve helyett a Dubois-Reymond munkáiból akarta megtanulni az élő természet titkait.

A szoba közepén levő íróasztallal szemben Darwin életnagyságu képe függött, egy pompás perzsa szőnyeggel letakart pamlag felett, melyen nagyon jól esett pihenni fárasztó tanulmányok után. Mellette régi faragott szekrényben művelődéstörténeti ritkaságok, a szekrény tetején egy őseber-koponya, de ez is minden kísérteties benyomás nélkül, egészen tudományos jellegű volt a teljes nappali világításnál.

Fauszt kisasszony meglepetten állott meg, ez a levegő nem a szokásos oxigén és nitrogen volt, a megfelelő szénsavval és vízgőzzel keverve. - Valami idegenszerű szentimentális anyag hatolt be - gondolá, maga is csodálkozva, hogy ez a rég elfeledett szó eszébe jutott. - Azután szokás szerint íróasztalához ment.

Itt is úgy volt minden, mint máskor. A kéziratok és könyvek kissé rendetlenül heverték ugyan rajta, de a villanygép és néhány üvegbura ragyogott a tisztaságtól. A tegnap készült bonctani preparátumok szépen rendbe rakva feküdtek a négyszögű üveglapok között; a thermometer, mikroszkop, spectrum, - minden a maga helyén.

Csak egy váza került oda szokatlan vendég gyanánt, mely rendesen a szekrényben állott.

Fauszt kisasszony jól ismerte ezt a vázát. Melos szigeti lelet volt - egy öreg tudós barátjától kapta - s határozottan a legszebb görög díszedények fájához tartozott. A világos téglavörös alapon levő fekete alakok, a kissé ügyetlenül, mereven álló és mégis a jövő Vénusz-szobrokra emlékeztető női alak, a dárdatartó férfiak e remekmű nagy régiségére vallottak.

És a vázában egy nagy csomó ibolya illatozott. Meg volt fejtve a talány: a levegő ezzel a tavaszias, átható illattal telt meg.

Fauszt kisasszonynak volt annyi szépérzéke, hogy nem kutatta honnan került oda ez a szokatlan virágcsomó. Az ibolya sötét lila színe sajátságosan elütött a váza vörös alapjától és igazán eredeti eszmetársításnak találta a természet legifjabb gyermekeit e két ezredéves sírjából kikerült régiséggel így egyesülve látni.

Fauszt kisasszony ekkor arra a szeszélyes ötletre jött, hogy nem fogja folytatni bonctani tanulmányait, hanem botanikára tér át.

A dycotiléa családjához tartozó Viola odorata L. külsőleg már semmi újat és érdekeset nem nyújthatott neki; de a növény hystológiájában még juthatott valami új felfedezésre. Kivett egy szálat a csomóból, figyelmesen megnézte s aztán letépte egy szirmát.

De mi volt ez? Mintha sóhajtást hallott volna. Leejtette a virágot kezéből. Csak nem az ibolya sóhajtott?...

Ilyen gondolat az ő jól fegyelmezett agyában!

Egészen belepirult, úgy megszégyelte magát. Mintha az öreg Darwin gúnyosan ránézett volna, megvetőleg mondaná:

- Asszony vagy, agyad 130 grammal könnyebb, mint a férfié, idegzeted gyengébb, egy kis ibolyaillat megzavarja agysejteid rendes működését és hallucinációid vannak.

Egy kis friss levegő segíteni fog - gondolá - és az ablakhoz lépett, melynek óriási templomablakhoz hasonló szárnyain XIV. századbeli üvegfestészet tompította el a külső világítást, mely színesen megtörve vetődött a padlóra. Az üvegre festett két bizánci merevségű szent éppen olyan nyugodtan örködött az éppen nem középkori szoba felett, mint hajdan a gótikus templom ablakán.

Ez az ablak most egy parkra nyílt s egyenesen be lehetett látni a hársfasorba. A tavaszi reggel aranyos napsugarai előzőnlötték a kertet, míg a hársfa fiatal rózsaszín és zöld hajtásai bizonytalan rezgő árnyat vetettek a most kelő fűre. Az árnyékban még ott ragyogott a harmat is.

Fauszt kisasszony meglepetten vette ezt észre mind. Elég tavaszt látott már megjelenni e nagy ódon ablakok közében állva s mindannyiszor elgondolta, hogy milyen teremtő hatása van annak a parány-rezgésnek, mit melegnek és világosságnak hívnak, - de sohasem vette észre, hogy a nap ilyen ragyogó, a fák ilyen üdék s a levegő ilyen ibolyaillatos lett volna.

A hársfasor végén két alak jelent meg s az ablak felé közeledett. Sem a férfi, sem a nő nem volt valami különös race, egyik sem mutatott valami érdekes anomáliát s mégis annyira lekötötték a Fauszt kisasszony figyelmét, hogy alig tudta róluk levenni tekintetét.

A nő nagyon fiatal volt és szemeit lesütötte a földre, de ajkain mosoly ült, mi által kissé túlgömbölyű piros arcában két gödröcske keletkezett. A férfi beszélt hozzá, s igyekezett szemébe nézni, mindig közelebb-közelebb hajolva! - egyszerre a leány fölemelte fejét, olyan tekintettel, mintha a tavasz összes ragyogása, összes melege és delejessége szemébe összpontosult volna - s a másik pillanatban megcsókolták egymást.

Fauszt kisasszony halkan betette az ablakot és visszafordult. Végig nézett könyvein és íróasztalán, Darwinon, a villanygépen, lombikon és mikroszkopon és nagyon ostobának érezte magát. Mintha az ősember koponyája - állatiasan előrenyúló állkapcsai is nevettek volna rajta.

A másik percben tisztán állott előtte a megfejtés: - Az ibolyaillat az emberi idegekre sajátságosan zavaró hatást gyakorol. - E hatás okát és mibenlétét ki kell kutatnia; ezzel az elhatározott szándékkal ült le újra asztalához.

Ekkor a villanygép fényes üvegkorongjában megpillantotta kissé elmosódott arcképét, határozott férfias vonásait, erős arccsontjait, rövidlátóan összehúzódó szemeit, melyeknek szegletéből ezer ránc futott szét, magas, szépen fejlett, sima homlokát és őszes szálakkal vegyült haját; kissé összekúszálta volt a tavaszi szél, - mely egyformán átsuhan a nyíló virágok és száraz galyak felett.

Fauszt kisasszony gépiesen játszani kezdett a széttépett ibolyaszirmokkal és csaknem öntudatlanul hajolt a mikroszkop felé.

De milyen homályosan látott! - Az üveg nem volt tiszta - vagy szemei romlottak el?

Gyorsan fölemelte fejét s abban a pillanatban egy nagy, fényes könyecsepp esett a mikroszkop erősen convex lencséjére.